

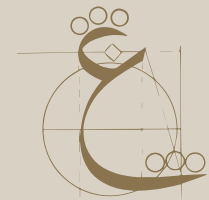
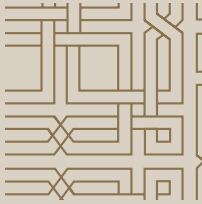

kadim

SAYI / ISSUE 8 · EKİM / OCTOBER 2024

08

kadim

*“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”*

Kadim is that no one knows what came before.

kadim

Osmanlı araştırmalarına münhasır, altı ayda bir (Nisan ve Ekim) neşredilen, açık erişimli, çift kör hakem sistemli akademik dergi

A double-blind peer-reviewed open-access academic journal that is published semiannually (April and October) in the field of Ottoman Studies

SAYI | ISSUE 8 • EKİM | OCTOBER 2024

İMTİYAZ SAHİBİ | PROPRIETOR

Burhan ÇAĞLAR

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ | MANAGING EDITOR

Ömer Faruk CAN

İRTİBAT | CONTACT

Kadim • Sakarya Üniversitesi

Esentepe Kampüsü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, A Blok, Ofis: 110,
Serdivan/Sakarya (Türkiye) 54050

Telefon | Phone • 00 90 264 295 60 15

İnternet Adresi | Webpage • dergipark.org.tr/kadim • kadim.sakarya.edu.tr

E-posta | E-mail • kadim@sakarya.edu.tr

TASARIM | DESIGN Hasan Hüseyin CAN

BASKI | PRINTED BY

MetinCopyPlus • Artı Dijital & Baskı Merkezi

Türkocağı Cad. 3/A Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

BASIM TARİHİ | PRINT DATE • EKİM | OCTOBER 2024

ISSN 2757-9395 • E-ISSN 2757-9476

ÜCRETSİZ | FREE OF CHARGE

Kadim'deki makaleler, [Creative Commons Atıfı-Gayriticari 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. Bilimsel araştırmaları kamuya ücretsiz sunmanın bilginin küresel paylaşımını artıracakı ilkesini benimseyen dergi, tüm içeriğine anında Libre açık erişim sağlamaktadır. Makalelerdeki fikir ve görüşlerin sorumluluğu sadece yazarlarına ait olup Kadim'in görüşlerini yansıtmazlar.

Articles in Kadim are licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) International License. Kadim provides immediate Libre open access to its content on the principle that making research freely available to the public supports a greater global exchange of knowledge. Authors are responsible for the content of contributions; thus, opinions expressed in the articles belong to them and do not reflect the opinions or views of Kadim.

“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”

DergiPark

EDİTÖR
EDITOR-IN-CHIEF

Arif BİLGİN | Yükseköğretim Kurulu

YAYIN KURULU
EDITORIAL BOARD

Necmettin ALKAN | Sakarya Üniversitesi
Serpil ATAMAZ | California State University, Sacramento
Zahit ATÇIL | Boğaziçi Üniversitesi
Fatih BOZKURT | Sakarya Üniversitesi
Ömerül Faruk BÖLÜKBAŞI | Marmara Üniversitesi
Büşra ÇAKMAKTAŞ | Sakarya Üniversitesi
M. Talha ÇİÇEK | İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Filiz DIĞIROĞLU | Marmara Üniversitesi
Ella FRATANTUONO | University of North Carolina at Charlotte
Selim KARAHASANOĞLU | İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Miraç TOSUN | Karadeniz Teknik Üniversitesi
Kenan YILDIZ | İstanbul Medeniyet Üniversitesi

YAZIM VE DİL EDİTÖRLERİ
WRITING AND LANGUAGE
EDITORS

Burhan ÇAĞLAR | Sakarya Üniversitesi
Burak ÇİTİR | Sakarya Üniversitesi
Mehmet KERİM | Sakarya Üniversitesi
Bünyamin PUNAR | Sakarya Üniversitesi

KİTAP İNCELEME EDİTÖRÜ
BOOK REVIEW EDITOR

Ömer Faruk CAN | Sakarya Üniversitesi

TÜRKÇE DİL EDİTÖRLERİ
TURKISH LANGUAGE
EDITORS

Sedat KOCABEY | Sakarya Üniversitesi
Büşranur KOCAER | İbn Haldun Üniversitesi
Muhammed Emir TULUM | İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRLERİ
ENGLISH LANGUAGE
EDITORS

Didar Ayşe AKBULUT | Marmara Üniversitesi
İrem GÜNDÜZ-POLAT | Sakarya Üniversitesi
Hâcer KILIÇASLAN | Sakarya Üniversitesi

MİZANPAJ VE SOSYAL
MEDYA EDİTÖRÜ
LAYOUT AND SOCIAL MEDIA
EDITOR

Büşranur BEKMAN | Sakarya Üniversitesi

YAYIN SEKRETERİ
SECRETARIAT

Yusuf İslam YILMAZ | Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Makedonya Sorununun Bir Başka Boyutu: Fidyeye İçin İnsan Kaçırma, Ellen Maria Stone Örneği (1901-1902)

ANOTHER DIMENSION OF MACEDONIAN QUESTION: KIDNAPPING FOR RANSOM, THE CASE OF ELLEN MARIA STONE (1901-1902)

ERGÜN HASANOĞLU*

ÖZ ABSTRACT

Bu çalışma, 23 Ekim 1893 tarihinde Selanik'te kurulan İç Makedonya Edirne-Trakya İhtilal Örgütü (VMORO) tarafından uygulanmış ve fidye elde etme hedefiyle gerçekleştirilmiş insan kaçırma eyleminin bir örneğini sunmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın odak noktası, Amerikalı Protestan misyoner Maria Ellen Stone'un 3 Eylül 1901 tarihinde kaçırılması ve yaklaşık altı ay süren esareti olayıdır. Çalışma, Bulgar ve Osmanlı arşiv belgelerine dayanarak bu olayın detaylarını ortaya koymayı ve dönemin siyasi ve sosyal dinamikleri ışığında VMORO'nun finansman stratejilerinden birine özgün bir bakış açısı sağlamayı hedeflemektedir. Metot olarak tarihsel belge analizi kullanılmış olup kaynak olarak birincil arşiv belgeleri tercih edilmiştir. Bu bağlamda çalışma, alana insan kaçırma olaylarının örgütsel finansman yöntemleri üzerindeki etkisine dair özgün bir katkı sunma gayesi taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Bulgaristan Prensiği, ABD, Ellen Maria Stone, Makedonya.

The study aims to present an example of a kidnapping carried out to obtain ransom by the Internal Macedonian Edirne-Thrace Revolutionary Organization (VMORO), founded in Thessaloniki on October 23, 1893. The research focuses on the kidnapping of the American Protestant missionary Maria Ellen Stone on September 3, 1901, and her captivity, which lasted approximately six months. The study seeks to reveal the details of this event based on Bulgarian and Ottoman archival documents and to provide an original perspective on one of VMORO's financing strategies in the light of the political and social dynamics of the period. Historical document analysis is used as the method, and primary archival documents were preferred as sources. In this context, the study aims to provide an original contribution to the field regarding the impact of human kidnapping incidents on organizational financing methods.

Keywords: Ottoman Empire, Principality of Bulgaria, USA, Ellen Maria Stone, Macedonia.

MAKALE BİLGİSİ | ARTICLE INFORMATION

Makale Türü: Araştırma Makalesi | Article Type: Research Article
Geliş Tarihi: 27 Ocak 2024 | Date Received: 27 January 2024
Kabul Tarihi: 25 Nisan 2024 | Date Accepted: 25 April 2024

ATIF | CITATION

Hasanoğlu, Ergün. "Makedonya Sorununun Bir Başka Boyutu: Fidyeye İçin İnsan Kaçırma, Ellen Maria Stone Örneği (1901-1902)". *Kadim* 8 (Ekim 2024), 77-113. doi.org/10.54462/kadim.1426538

* Dr., Araştırmacı, İstanbul/Türkiye, ergunhasanoglu39@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0583-734X.

GİRİŞ

Makedonya Sorunu tanımı, basında ilk defa İstanbul'da yayımlanan *Makedoniya* adlı bir Bulgar gazetesinde 1871 yılında yapıldı.¹ Söz konusu bu sorun, daha sonraki süreçte Doğu Krizinin bir parçası olarak Avrupa siyasi çevrelerini meşgul etti. 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'ne son verilmesi adına 3 Mart 1878 tarihinde Ayastefanos'ta (Yeşilköy) yapılan ön antlaşma, bahsi geçen soruna farklı bir boyut kazandırdı. "Büyük Bulgaristan"ın kurulmasının amaçlandığı bu ön antlaşma resmileşmeyerek 13 Temmuz 1878 tarihinde imzalanan Berlin Antlaşması'yla revize edildi. Bulgar irredantizmi, yürürlüğe girmeyen bu ön antlaşmaya dayanarak Ayastefanos'ta öngörülen Bulgaristan'ı yaratabilmek için Makedonya'yı ana hedef hâline getirdi. Bulgar milliyetçiliğinin bu arzusuna başlangıçta Yunan ve Sırp milliyetçiliği tepki verdi. Ancak Makedonya, çok geçmeden diğer Balkan milliyetçiliklerinin de (Arnavut, Romen vd.) çıkarlarının iç içe geçtiği bir çatışma sahası hâline aldı.²

Makedonya, Osmanlı idari sisteminde *Vilâyet-i Selâse* şeklinde adlandırılarak Selanik, Manastır ve Kosova vilayetlerinden oluşmaktaydı. Babıali, Berlin Antlaşması'nın 23. maddesi uyarınca Rumeli topraklarında reformlar gerçekleştirmekle yükümlüydü. Bu, *Vilâyet-i Selâse* özelinde Balkan halklarının propagandalar yapıp kamuoyu yaratmalarına sebep olabilecek nitelikte bir maddeydi. Bununla birlikte söz konusu bu halkların kilise ve eğitim faaliyetleri, kurulan örgüt ve komitelerin farklı türdeki eylemleri Makedonya'nın sürekli olarak gündemde kalmasına yol açtı.³ Nitekim bu örgütlere verilebilecek en önemli örnek, İç Makedonya Edirne-Trakya İhtilal Örgütü (VMORO) ve teşebbüsleriydi.⁴

Makedonya'nın özerkliğini siyasi hedef olarak belirleyen VMORO, 23 Ekim 1893 tarihinde Selanik'te kuruldu. Gayrimeşru bir organizasyon olan VMORO'nun kurulduğu ilk zamanlarda ihtiyaçlarını giderebilmek adına gereksinim duyduğu parayı toplamak için bir düzeneği ve sistemi yoktu. Örgütün benimsediği siyaseti ve onun faaliyetlerini destekleyen kişiler, para ihtiyacını giderebilmek amacıyla örgüte yardım yapıyorlardı. Ancak bu yardımlar yetersiz kalıyordu. Çünkü VMORO'nun etki sahasının büyümesi ve gelişmesi, beraberinde örgütün paraya duyduğu ihtiyacı giderek arttırmaktaydı ve para, silah satın alımı için de oldukça elzemdi.

1 *Makedoniya*, "Makedonskiy Vipros" (18 Ocak 1871), 2-3.

2 Fikret Adanır, *Makedonya Sorunu* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996), 1-3; Mehmet Hacısalihoğlu, *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2008), 40-45; Gül Tokay, *Makedonya Sorunu, Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)* (İstanbul: AFA Yayınları, 1995), 33-35; Kemal Beydilli, "II. Abdülhamid Devrinde Makedonya Mes'esi'ne Dair", *Osmanlı Araştırmaları* 9 (1989), 77-79; Meltem Begüm Saatçi, "XIX. Yüzyıl Sonunda Makedonya Sorunu ve Makedonya'da Kurulan Örgütler", *Yeni Türkiye, Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı-3* 68 (Mart - Haziran 2015), 2933-2934.

3 Hacısalihoğlu, *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)*, 42-46; Beydilli, "II. Abdülhamid Devrinde Makedonya Mes'esi'ne Dair", 80-87.

4 23 Ekim 1893 tarihinde Selanik'te kurulan örgütün ilk ismi Makedonya İhtilal Örgütüdür. Siyasi hedefi ise Makedonya'nın özerkliğini elde etmesidir. 1896 yılından sonra Edirne bölgesi de örgütün faaliyet sahası içerisine girmiştir. Bunun neticesinde örgütün siyasi hedefi Birinci Dünya Savaşı'na değin Makedonya ile sınırlı kalmamış, Edirne Vilayeti'nin Hıristiyan ahalisinin çoğunlukta olduğu bölgeler de örgütün hedef kapsamına dâhil edilmiştir. Bu bakımdan İç Makedonya Edirne-Trakya İhtilal Örgütü'nün (Vitresnata Makedono-Odrinska Revolyutsionna Organizatsiya) Bulgarca kısaltması olan VMORO adlandırılması, örgütün dinamiklerini göstermesiyle birlikte benimsenen görüş ve hedeflere de uyan bir isimlendirmedir. *Osmanlı Avrupası'nda Bölücülük Cereyanı-Makedonya Komitacılarının Anıları*. der., çev. ve not. Mümin İsoy - Ergün Hasanoğlu (İstanbul: Selenge Yayınları, 2021), 10. Bununla birlikte 1919 yılından sonra örgütün hedefinde değişiklik olmuştur. Edirne-Trakya'nın hedeften çıkarılması, örgütün yeniden adlandırılmasına yol açmıştır. Örgütün adı, Bulgarca kısaltmasıyla ifade edilecek olursa VMRO (Vitresnata Makedonska Revolyutsionna Organizatsiya-İç Makedonya İhtilal Örgütü) olmuştur. VMORO ile ilgili olarak ayrıca bk. Suzan Ertürk, *Balkanlar'da Milliyetçi Bir Örgütlenme: Makedonya-Edirne Dahil İhtilal Teşkilatı (1893-1912)* (Ankara: Berikan Yayınları, 2023).

Örgüt, 1895 yılı itibarıyla gönüllülük esasına dayalı olarak makbuz karşılığında bağışların alınmasına karar verdi. Zamanla gönüllülük esası yerini tehdit mektupları vasıtasıyla zorla para toplamaya bıraktı. Öte yandan örgütün 1896 yılında yapılan Selanik Kongresinde bu yöntem örgüt tüzüğüne dâhil edildi. Tüzüğün 12. maddesinde doğrudan bağış yoluyla ya da üyelik aidatlarının düzenli olarak alınması suretiyle bağış toplanacağına yer verildi. Ayrıca örgütün komitelerinin uygun göreceği veya örgüt merkezinin onayıyla yerel yetkililerce de para toplanması münasip görüldü.⁵

Örgüt için çalışanların ana ve başlıca hedefi büyük paralar bulmaktır ve bunun için birçok farklı plan geliştirildi. Bu planlardan biri fidye karşılığında insan kaçırmaktır. Fidyeye için insan kaçırmaya ilk teşebbüs Eylül 1897’de gerçekleştirilse de en ses getireni Amerikalı Protestan misyoner Ellen Maria Stone’un örgütün adamları tarafından 3 Eylül 1901 tarihinde alıkonulmasıdır.

Türk ve Bulgar literatüründe Maria Stone’u konu alan müstakil çalışmalar bulunmaktadır. Türk literatürü açısından Mahir Aydın’ın “*Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması*” adlı makalesi⁶ ve Şeyma Nur Karabacak’ın “*Dinler Tarihi Bağlamında Ellen Stone Olayı*” adlı yüksek lisans tezi buna verilebilecek örneklerdir.⁷ Aydın’ın çalışması Osmanlı arşiv kaynaklarına dayanmaktadır. Karabacak’ın tezinde, kaçırılan Maria Stone ve Katerina Tsilka’nın anılarıyla bazı yabancı kaynaklardan istifade edilmiştir. Bulgar literatürü açısından bakıldığında doğrudan konuyla ilişkili arşiv kaynaklarının yayımlandığı görülebilecektir.⁸ Bununla birlikte Feldman’ın Amerikan arşiv vesikalarına isnat ettiği makalesi Bulgar literatürüne katkı sunmaktadır.⁹ Maria Stone’un kaçırılmasını konu alan Annetta Atken Reeve, Teresa Carpenter, Nada Boškovna’nın İngilizce yayımlanmış çalışmaları da vardır.¹⁰ Bulgarca ve İngilizce yayımlanan eserlerde Osmanlı kaynaklarının kullanılmaması en büyük eksiklik olarak ifade edilebilir. Türk literatüründeki çalışmalar ise Bulgar arşiv kaynaklarından yoksundur.

Bu çalışmanın amacı, Maria Stone’un kaçırılmasından özgürlüğüne kavuştuğu döneme değin yaşanan süreci Bulgar ve Osmanlı arşiv vesikaları temelinde incelemektir. İlk olarak Ellen Maria Stone’un kaçırılmasının haber alınmasının ardından yürütülen diplomatik süreç ele alınacak ve böylelikle Osmanlı, Bulgar, Rus, İngiliz ve Amerikalıların olaya yaklaşımı anlaşılacaktır. Akabinde Maria Stone’un kurtarılması adına yapılan fidye görüşmelerinin seyri takip edilebilecektir. Nihayetinde hadise, Osmanlı Arşivi kaynaklarına

-
- 5 Vitrešnata Makedono-Odrinska Revolyutsionna Organizatsiya (1893-1919 g.) – Dokumenti na Tsentralnite Rikvodni Organi, sis. Ts. Bilyarski, I. Burilkova, (Sofya: Dirjaven Agentsiya “Arhivi”, 2007), 1 / 128.
 - 6 Mahir Aydın, “Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması”, *Osmanlı Araştırmaları* 18 (1998), 239-258.
 - 7 Şeyma Nur Karabacak, *Dinler Tarihi Bağlamında Ellen Stone Olayı* (Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023).
 - 8 Aferata “Mis Stoun”, *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, Sistaviteli: Konstantin Pandev - Maya Vaptsarova (Sofya: Izdatelstvo na Oteçestveniya Front, 1983); Todor Dobriyanov i Konstantin Pandev, “Dokumenti za Plenyananeto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun”, *Izvestiya na Dirjavnite Arhivi* 33 (1977), 99-133.
 - 9 Lori Feldman, “Deynostta na Amerikanskite Predstaviteli za Osvobodjavane na Misionerkata Elen Stoun”, *İstoriçeski Pregled* 3 (1978), 65-79.
 - 10 Annetta Atken Reeve, *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonia Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone* (Texas: Texas Tech University, Master’s Thesis, 1972); Teresa Carpenter, *The Miss Stone Affair: America’s First Modern Hostage Crisis* (New York: Simon & Schuster, 2003); Nada Boškovna, “The Kidnapping of Miss Stone: The Balkans in 1903 in Western Perspective”, in: *Albania and the Balkans, Essays in honour of Sir Reginald Hibbert*, ed. by James Pettifer (Cornwall: Elbow Publishing, 2013), 25-50.

dayandırılarak yazılan bilgilerin Bulgar Arşivinden de izi sürülerek iki tarafın arşivlerinin kullanımıyla açıklığa kavuşturulabilecektir. Bununla birlikte konunun daha geniş çerçeveden kavranabilmesi için olayın bizzat içinde bulunan komitacıların ve kaçırılan kadınların anılarından, yayımlanan araştırma ve inceleme eserlerden de faydalanılmıştır.

1. Kaçırılma Olayının Ardından Yürütülen Diplomasi

Amerikalı Protestan misyoner Ellen Maria Stone, beraberindeki kişilerle 1901 yılının Ağustos-Eylül ayları içerisinde Selanik'ten Bansko'ya gitmeye karar vermişti. Onun bölgeye gitme amacı, kendi ifadesiyle "Selanik'teki misyoner merkezinin himayesinde faaliyet yürüten Protestanlara ve ilkokullarımızda görev yapan yerel Bulgar öğretmenlere yönelik [tertip edilecek] yaz hazırlık kursuna başkanlık etmektir". Daha evvel görevi gereği Makedonya'yı birçok kez dolaşmıştı. Bu geziler esnasında Makedonya'daki eşkıya tehlikesinin de farkına varmıştı. Hatta farklı zaman dilimleri içerisinde üç defa eşkıyalarla karşı karşıya dahi gelmişti. Fakat hissettiği bu eşkıya tehdidine rağmen kaçırılacağı "aklının ucundan bile geçmemişti". Yanlarında biri silahlı olmak üzere yedi erkek bulunuyorsa da kendi güvenlikleri açısından bunun yetersiz olduğu aşıkardı. Sonucunda VMORO'nun adamları tarafından 3 Eylül 1901 tarihinde kaçırılmıştı.¹¹

Bulgaristan Prensiği'nin Selanik Tüccar Vekili Atanas Şopov,¹² Bulgaristan Prensiği Dışişleri Müdürlüğüne¹³ çektiği 5 Eylül 1901 tarihli telgrafla bu olayı bildirdi.¹⁴ Katile, Selanik Vilayetine bağlı Razlık bölgesindeki Bansko'dan Yukarı Cuma'ya yol alırlarken alıkonulmuşlardı. Maria Stone ile beraber kaçırılan Protestan öğrenciler daha sonrasında serbest bırakılmışlardı. Serbest bırakılmayanlar ise Maria Stone ve Protestan bir Bulgar olan Katerina Tsilka idi. Şopov'a göre Amerikalı misyoner, "Makedonya'daki Bulgar davasına büyük sempati duyan, 25 yılı aşkındır Bulgarlarla beraber çalışıp onlara büyük hizmetler eden" biriydi.¹⁵ Bulgar tüccar vekili, eşkıyaların Maria Stone'u kaçırma planını önceden tasarlayan Bulgarlar olduğu iddiasındaydı.¹⁶

11 *McClure's Magazine*, "Six Months Among Brigands" (May 1902), 3-5.

12 Atanas Şopov (1855-1922). Panagyurişte (Otlukköy) doğumludur. İstanbul'daki Askerî Tıbbiyede eğitim görmüştür. Bulgar Eksarhlığında çalışmıştır. 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'nde bulunmuştur. Bu savaşta Rus ordusuna istihbari bilgi toplamış, aynı zamanda da tercümanlık yapmıştır. 1878 yılından sonra Petersburg'da hukuk eğitimi almış, ardından Sorbonne'da uzmanlaşmıştır. 1884-1897 yılları arasında Bulgar Eksarhlığının başsekreteridir. 1897-1908 yılları arasında Bulgaristan Prensiği'nin Selanik tüccar vekilidir. 1909-1913 yılları arasında ise Bulgaristan'ın Selanik konsolosudur.

13 Bulgaristan, 13 Temmuz 1878 tarihli Berlin Antlaşması'nın 1. maddesine göre padişaha bağlı, vergi verir özerk bir prensliktir. Söz konusu antlaşmanın yarattığı statüko, Bulgaristan Prensiği ve Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerin ne düzey ve seviyede olması gerektiğini tayin etmiştir. İkili ilişkileri tesis edecek kurumların statüsü, yetkili kişilerin sıfatları da bu doğrultuda belirlenmiştir. Bulgar hükümetinin başında bulunan kişi başbakan yerine "reis-i müdüran / başmüdür"; dışişleri, içişleri, maliye, eğitim, harbiyeden sorumlu kişiler ise nazır/bakan yerine "müdür" sıfatıyla adlandırılmıştır. Bazen "başmüdüre", "başvekil"; "müdüre"; "nazır" diye hitap edildiği olmuştur. Bu da Berlin Antlaşması'na uyulmadığı anlamına gelmektedir. Mahir Aydın, "Bulgaristan Komiserliği", *Belgeler* 17/21 (Ocak 1996), 73.

14 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 183; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 102.

15 Ellen Maria Stone, Eylül 1878'de Amerikan Dış Misyon Komiserleri Kurulu (American Board of Commissioners for Foreign Mission) tarafından Bulgaristan'ın Samakov şehrine gönderilmiştir. Selanik Bulgar Tüccar Vekili Atanas Şopov'un "25 yıl" vurgusunun sebebi budur. Karabacak, *Dinler Çağlamında Ellen Stone Olayı*, 6.

16 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 183-184; Dobriyanov i Pandev, *Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun*, 102-103.

Bulgar tüccar vekilinin iddiasının doğruluk payının olduğu söylenebilir. Zira Maria Stone'u kaçırmayı Krıstyo Asenov,¹⁷ Yane Sandanski,¹⁸ Hristo Çernopeeve¹⁹ ve Sava Mihaylov'un²⁰ mensubu olduğu VMORO'nun adamları planlamıştı. Sandanski, yayımlanan anılarında Çernopeeve ile fidye karşılığında insan kaçırmayı tasarladıklarını dile getirmişti. Bu amaç doğrultusunda Yukarı Cuma bölgesinde ikamet eden bir Osmanlı paşasının oğlu Süleyman adlı bir beyin kaçırılması düşünülmüştü.²¹ House adlı bir başka Protestan misyonerin kaçırılması da gündeme gelmişti.²² Çernopeeve'ye göre Süleyman Bey'in kaçırılmaması sebebiyle hedef değişmiş, Bansko'ya geleceğine dair haberin alınması Maria Stone'u hedef yapmıştı.²³ Sava Mihaylov'a göre kadının kaçırılmasına dair plan hazırlanarak yerine getirilmişti.²⁴

Osmanlı Devleti yetkilileri bu kaçırma olayını Selanik'teki Amerika Konsolosluğu aracılığıyla öğrendi. Yardımcı Konsolos Periklis Khatzilazarou, Maria Stone'un "dağa kaldırıldığı" haberinin alınmasının akabinde Osmanlı Devleti'nin Selanik Valisi Mehmed Tevfik Paşa ile bir araya gelerek kendisine olaya ilişkin çeşitli bilgiler verdi.²⁵ Khatzilazarou, 5 Eylül'deki görüşmede neden eşkıyaların peşine Osmanlı askerinin gönderilmemesi gerektiği konusunda Osmanlı valisine bazı açıklamalar yaptı. Yardımcı konsolosa göre eşkıyalar, genel itibarıyla peşlerine düşüldüklerini fark ettikleri vakit kaçırıldıkları kişileri serbest bırakmak yerine öldürmeyi tercih etmekteydi. Bundan dolayı Amerikalı diplomata

- 17 Krıstyo Asenov (1877-1903). Öğretmendir. Selanik sancak voyvodasıdır. Maria Ellen Stone'un kaçırılmasında aktif rol almıştır. İinden-Preobrajenie Ayaklanmasının hazırlık safhasında bulunmuştur. Boris Y. Nikolov, *Vitreşna Makedono-Odrinska Revolyutsionna Organizatsiya, Voyvodi i Rikoviditeli (1893-1934)*, Biografično-Bibliografski Spravočnik, Vtoro Izdanie (Sofya: Izdatelska Kışta "Tip-Top Pres", 2022), 12.
- 18 Yane Sandanski (1872-1915). 1895-1899 yılları arasında VMOK'un çetelerinde yer alarak Makedonya'ya geçmiştir. 1899 yılı içerisinde Gotse Delçev vasıtasıyla VMORO saflarına katılmıştır. 1901 yılından itibaren Serez Sancağında voyvodadır. Maria Stone'u kaçıran çetenin voyvodasıdır. 1903 yılında patlak veren İinden-Preobrajenie Ayaklanmasına katılarak Menlik ve Razlık bölgelerinde Osmanlı kuvvetleriyle çatışmıştır. 1905 yılında yapılan VMORO'nun Rila Kongresinde delegedir. Nikolov, *Vitreşna Makedono-Odrinska Revolyutsionna Organizatsiya, Voyvodi i Rikoviditeli (1893-1934)*, Biografično-Bibliografski Spravočnik, 148.
- 19 Hristo Çernopeeve (1868-1915). Plevne'de eğitim almıştır. 1899 yılına kadar Bulgar ordusunda görev yapmıştır. 1899 yılında İç Makedonya Edirne-Trakya İhtilal Örgütü'ne (VMORO) dâhil olmuştur. VMORO'nun Merkez Komitesi'nin bir üyesidir. Kalkış bölgesinde faaliyet yürüten çetenin voyvodasıdır. Maria Stone'un kaçırılmasında faal görev alanlardan biridir. 1903 yılında patlak veren İinden-Preobrajenie Ayaklanmasına çete voyvodası olarak katılmıştır. 1903 yılından 1908 yılına kadar Usturumca Ayaklanma Sancağının sancak voyvodası ve lideridir. 1911 yılında VMORO'nun Merkez Komitesi'nin bir üyesi olarak seçilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda Bulgar ordusunda görev almıştır. Nikolov, *Vitreşna Makedono-Odrinska Revolyutsionna Organizatsiya, Voyvodi i Rikoviditeli (1893-1934)*, Biografično-Bibliografski Spravočnik, 187.
- 20 Sava Mihaylov (1877-1905). Gevgili bölgesinde bulunan Maçukovo köyünde doğmuştur. Selanik'teki Bulgar Erkek Lisesini bitirmiştir. Öğretmendir. Gevgili voyvodasıdır. Yukarı Cuma İhtilal Komitesi'nin lideridir. İinden-Preobrajenie Ayaklanmasına katılmıştır. Nikolov, *Vitreşna Makedono-Odrinska Revolyutsionna Organizatsiya, Voyvodi i Rikoviditeli (1893-1934)*, Biografično-Bibliografski Spravočnik, 107.
- 21 *Dvijenioto Otsam Vardara i Borbata s Virhovistit, Po Spomeni na Yane Sandanski, Çernopeeve, Sava Mihaylov, Hr. Kuslev, İv. Anastasov Girçeto, Petr Hr. Yurukov i Nikola Puşkarov*, s.b. L. Miletic, Materyali za İstoriyata na Makedonskoto Osvoboditelno Dvijenie, (Sofya: İzdava Makedonskiyat Naučen İnstitut, Peçatnitsa P. Gluşkov, 1927), 8 / 17, 86.
- 22 *İlyustratsiya İinden*, "Plenyavaneto na Mis El. Ston i g.ja Katerina Stefanova Tsilka" (Septemvri-Oktomvri 1933), 25.
- 23 *Dvijenioto Otsam Vardara i Borbata s Virhovistit, Po Spomeni na Yane Sandanski, Çernopeeve, Sava Mihaylov, Hr. Kuslev, İv. Anastasov Girçeto, Petr Hr. Yurukov i Nikola Puşkarov*, 59.
- 24 *Dvijenioto Otsam Vardara i Borbata s Virhovistit, Po Spomeni na Yane Sandanski, Çernopeeve, Sava Mihaylov, Hr. Kuslev, İv. Anastasov Girçeto, Petr Hr. Yurukov i Nikola Puşkarov*, 86.
- 25 Osmanlı Arşivi (BOA), Sadâret Bulgaristan [A.MTZ.04], 15, 8, 12Gelişen ikili ilişkiler neticesinde Osmanlı Devleti'nin birçok şehrinde ABD'nin başkonsoloslukları ve konsoloslukları açılmıştır. İstanbul ABD Başkonsolosluğunun açıldığı yerlerden biridir. Selanik ise ABD'nin konsolosluğunun bulunduğu bir yerdir. Bununla birlikte Osmanlı Devleti nezdinde ABD Temsilciliğinin statüsü, 1882 yılında orta elçilik düzeyine yükseltilmiştir. Elif Tuğçe Kurt, *II. Abdülhamid Dönemi'nde Osmanlı Devleti ve ABD Arasındaki Diplomatik İlişkiler* (İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 26-27.

göre Osmanlı askerleri tarafından takibata başlanırsa kaçırılan kişilerin hayatları tehlike altına girebilirdi. Kaldı ki “kaçırılan kişiler öldürülürse felaket daha büyük olurdu”.²⁶

Görsel 1: Maria Stone'un Kaçırılması Olayıyla İlişkili Yerleri Gösterir Harita²⁷

Kaynak: Carpenter, *The Miss Stone Affair: America's First Modern Hostage Crisis*, xvi.

Vali ise yardımcı konsolosa teskin edici cümleler sarf edip ellerinden geleni yapacaklarının teminatını verdi. Gerekli önlemlerin alınıp kaçırılan kişilerin sağ salim kurtarılması için çalışacaklarını ifade etti. Vali Mehmed Tevfik Paşa, Khatzilazarou'nun yanında Osmanlı Devleti'nin Serez Mutasarrıflığına bilgi vererek tesadüf edilecek eşkıyaların hareketlerinin izlenmesini ve yalnızca durumun tehlike arz etmesi hâlinde müdahale edilmesini emretmişti.²⁸ Vali, bu emrin dışında olayı Osmanlı Devleti'nin Üçüncü Ordu Komutanlığına²⁹ bildirerek iki kadının komitacıların elinden kurtarılmasına çalışılmasını istemişti. Mehmed Tevfik Paşa'ya göre Maria Stone ve beraberindeki kişiler, yola çıkmadan evvel kendi can güvenlikleri açısından yanlarına jandarma talebinde bulunmaları gerekiyordu. Ancak söz konusu kaideye uyulmamıştı ve bu bir hataydı.³⁰ Stone, her türlü önlemi alması konusunda Amerikan Board tarafından da uyarılmıştı. Fakat o, bu uyarıyı dikkate

26 Aferata "Mis Stoun", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 185; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 103.

27 Carpenter, *The Miss Stone Affair: America's First Modern Hostage Crisis*.

28 Aferata "Mis Stoun", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 185; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 103.

29 Üçüncü Ordu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Hakan Özdemir, *Balkanların Şekillenme Sürecinde III. Ordu: Teşkilat, Toplum, Siyaset (1878-1912)* (İstanbul: Timaş Akademi, 2022).

30 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 12.

almayarak gezilerini tüm riskleri göz önünde bulundurarak gerçekleştirmişti.³¹ Paşa, bu söz konusu kaidenin dillendirilmesiyle ABD'nin Osmanlı Devleti'nden edebileceği muhtemel tazminat talebinin önüne geçebilmeyi amaçlamıştı.³²

Khatzilazarou, Osmanlı valisiyle görüştüğü gün (5 Eylül) İstanbul'daki Amerika Başkonsolosluğuna bir telgraf göndererek durumu bildirdi. Bu telgrafa göre eşkıyaların amacı fidye elde etmektir. Khatzilazarou, Osmanlı Devleti topraklarında kaçırılma olaylarının çok sık görüldüğünü ifade ederek Osmanlı hükümetinin gerekli parayı ödeyip kişileri kurtardığını söylemekteydi. Fakat ona göre dönem itibarıyla Osmanlı hazinesinde yeterli para olmadığından dolayı yabancı devletler daha önceki olaylarda Osmanlı Devleti'ne para yardımını yapmışlardı. Israrlı bir şekilde bu yola başvurulması gerektiğini dile getirerek Babialı'ya para desteğinde bulunulmasını Başkonsolos Charles M. Dickinson'a tavsiye etti.³³ ABD'nin İstanbul Orta Elçisi John G. A. Leishman, aynı gün bu olaydan Amerika Dışişleri Bakanlığını haberdar etti.³⁴

Serez Mutasarrıflığı ise kısa süre içerisinde olay hakkında gerekli incelemeleri yaparak Selanik valisini bilgilendirdi. Vali Mehmed Tevfik Paşa, Dâhiliye Nezaretine yolladığı 6 Eylül 1901 tarihli telgrafla Serez Mutasarrıflığından aldığı bilgileri ilettiler. Bu bilgilere göre komitacılar 25-30 kişiden oluşmakta, mavzer tüfeği taşımaktaydı. Çoğunluğu fes takmakta, ikisi kalpak giymekte, bazılarıysa başlarına mendil sarmışlardı. Yine ilgili mutasarrıflıktan verilen malumata göre komitacıardan üçü Osmanlı askerî kıyafeti giymekteydi. Eşkıyaların tümü Türkçe konuşuyor olsalar da telaffuzlarından Türkçeyi iyi bilmedikleri düşünülmekteydi. Serez Mutasarrıflığı, eşkıyaların ölü veya diri ele geçirilmesi için gerekli yerlere emirler vermişti.³⁵

Mehmed Tevfik Paşa, Dâhiliye Nezaretine çektiği bu telgrafta aynı zamanda kendi görüşlerini de paylaşmıştı. Ona göre öncelikle kaçırılan iki kadının sağ salim kurtarılması gerekiyordu. Paşa, Osmanlı askerinin zamana ve yere göre hareket etmesinin öneminden bahsederek verilen emirlere uyanların ödüllendirileceğini, uymayanların ise cezalandırılacağını ilgili kişilere iletmişti. Vali, komitacıların Bulgaristan Prensiğinden mi geldiğini yoksa Osmanlı topraklarında faaliyet yürüten çetelerden mi oluştuğunu öğrenme çabası içerisindeydi. Bununla birlikte kaçırılan Katerina Tsilka'nın çeteyle bağlantısı olabileceğinden de şüpheleniyordu.³⁶

Atanas Şopov'un olaya ilişkin sürdürdüğü tahkikatta edindiği bilgiler, Osmanlı valisinin Dâhiliye Nezaretine verdiği bazı bilgilerle paralellik göstermekteydi. Buna göre eşkıyalar 30 kişiden oluşmakta ve bozuk bir Türkçe konuşmaktaydılar. Ayrıca kaçırılan kişilerin serbest bırakılmasına dair henüz komitacılar tarafından herhangi bir fidye talebinde bulunulmamıştı. Selanik Valisi Mehmed Tevfik Paşa, Şopov'un almış olduğu istihbarata göre takibati yürütmesi ve işlerle yakından ilgilenmesi için yaverlerinden birini ve polis amirini görev-

31 McClure's Magazine, "Six Months Among Brigands" (May 1902), 14.

32 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 12.

33 Aferata "Mis Stoun", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 185; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 103.

34 Reeve, *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonia Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone*, 83.

35 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 13.

36 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 13.

lendirmişti.³⁷ Nitekim paşa, konuyla ilgili olarak sorumluluğun Osmanlı Devleti üzerine atılmaması adına uğraşmaktaydı.³⁸

Olayın “müsebbibi” ve “mağduru” konumundaki kişiler, anılarında Bulgar ve Osmanlı resmî arşiv belgelerine yansıyan bilgileri destekleyici cümleler sarf etmişlerdi. Yane Sandanski, Türk askerî kıyafetleri giydikleri, Türkçe bilmedikleri hâlde konuşmaya çalıştıkları, geceleri aralarında Bulgarca konuştukları itirafında bulunmuştu.³⁹ Maria Stone ise ABD’de yayımlanan hatıratında Sandanski’ninkine benzer sözler kaleme almıştı. Stone’a göre komitacılar kendisiyle Türkçe konuşmaya çalışmışlardı. Türkçe bilmediğine ikna olmalarının ardındansa aralarında Bulgarca konuşmaya başlamışlardı.⁴⁰

Selanik Vilayetinde hadisenin ayrıntıları öğrenilmeye çalışılırken diğer yandan Osmanlı Devleti’nin Bulgaristan Komiserliği yetkililerince Sofya’da girişimlerde bulunularak Bulgar idareciler harekete geçirilmeye çalışıldı. Nihayetinde bu girişimler olumlu sonuç vermiş olacak ki, Bulgar hükümeti bazı önlemler almaya çalıştı. Bulgaristan Prenslüğü Dışişleri Müdürlüğü, İçişleri Müdürlüğüne çektiği 6 Eylül 1901 tarihli telgrafla eşkiyaların Bulgaristan sınırını geçmesi durumunda takip edilip yakalanmaları konusunda gerekli talimatları vermişti.⁴¹

Bulgar hükümetinin bu kararına karşılık Selanik’teki Osmanlı mülki ve askerî idareciler de önlemler almayı sürdürüyorlardı. Amerikalı Yardımcı Konsolos Khatzilazarou, Osmanlı valisine eşkiyalar konusunda bazı telkinlerde bulunmuştu. Mehmed Tefvik Paşa tarafından komitacıların izini sürmekle görevli Osmanlı askerlerine, muhtemeldir ki Maria Stone’un hayatını tehlikeye atmamak adına, tesadüf edilebilecek çetelere saldırmamaları emri verilmişti. Bunun dışında Osmanlı komutanı tarafından komitacılar habere gönderilerek kaçırılan kadınların serbest bırakılmaları konusunda onlarla görüşmeye hazır olunduğu bildirilmişti. Şopov, bu istihbari bilgileri Sofya’ya verdikten sonra Selanik Vilayetindeki izlenimlerini aktardı. Ona göre olay, para elde edebilmek amacıyla girişilen siyasi bir hadise olarak algılanmaktaydı. Böylesi bir kaçırma olayının amacı, Makedonya’da sükûnetin, barışın ve huzurun olmadığını Avrupa’ya göstermekti. Yine ona göre Razlık bölgesinden gelen kişiler, kadınları kaçırarak komitacıların Bulgarlardan oluştuğunu tahmin etmekteydi. Tüccar vekili, Selanik’teki siyasi çevrenin de bu yönde bir kanaate vardığını fark etmişti. Zira yabancı diplomatlar bölgede Bulgar varlığının yoğun olduğuna, Türk ve Arnavut çetelerinin kadın kaçırma girişimlerine teşebbüs etmeyeceklerine inanıyorlardı.⁴²

Vali Mehmed Tefvik Paşa, Selanik’teki diplomatlarla aynı görüşteydi. Mehmed Tefvik Paşa, Maria Stone ve Katerina Tsilka’yı kaçırarak komitacıların Arnavutlardan oluştuğuna dair Sofya’da yapılan yayımları okumuştur. Paşaya göre kadınların kaçırıldığı bölgede Arnavutlar yaşamıyor, Bulgar komitesine bağlı çeteler faaliyet yürütüyordu. Vali, suçun Arnavutlar üzerine atılmaya çalışıldığı kanısındaydı. Zira elindeki istihbarat, Yukarı Cuma sınır hattında Arnavut kıyafeti giymiş çetelerin görüldüğü yönündeydi. Mehmed

37 Aferata “Mis Stoun”, *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 188; Dobriyanov i Pandev, “Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun”, 104.

38 Aydın, “Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibinin Kaçırılması”, 244.

39 *Dvijenieto Otsam Vardara i Borbata s Virhovistit, Po Spomeni na Yane Sandanski, Černopee, Sava Mihaylov, Hr. Kuslev, İv. Anastasov Girçeto, Petr Hr. Yurukov i Nikola Puşkarov*, 19.

40 *McClure’s Magazine*, “Six Months Among Brigands” (May 1902), 11.

41 Aferata “Mis Stoun”, *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 186.

42 Aferata “Mis Stoun”, *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 189.

Tevfik Paşa'ya göre örgüt, çetenin Arnavutlardan oluştuğunun düşünülmesi için bu tertibi hazırlamıştı.⁴³

Olayın üzerinden kısa bir süre geçmesinin ardından Maria Stone ile beraber kaçırılıp daha sonra serbest bırakılan öğrenciler Samakov'a dönmüşlerdi. Burada görev yapan Amerikalı Protestan misyoner J. W. Baird, geri dönen öğrencilerle görüşüp onlardan bazı bilgiler almıştı. Buna göre eşkıyalar tahmini olarak 20 kişiden meydana gelmekteydi. Bununla birlikte öğrenciler kendilerini kaçırılan kişilerin aralarında Bulgarca konuştuklarını duymuşlardı. Bir süre çetenin elinde esir kaldıktan sonra ise serbest bırakılmışlardı. Baird'e göre olaydan Osmanlı Devleti'nin kısa süre içerisinde haberdar olamamasının sebebi, tüm kafilenin belirli bir süre esir edilmesiydi. Bu, eşkıyalara zaman kazandırarak olay mahallinden uzaklaşmalarına fırsat yaratmıştı. Baird'e göre çetenin gideceği güzergâhla ilgili üç ihtimal bulunmaktaydı. İlki ve olasılığı en yükseği eşkıyaların Bulgaristan'a doğru gittiğiydi. İkincisi, çetenin lider kadrosunun Bulgaristan'da bulunduğuydü. Üçüncüsü, Osmanlı askerinin sıkı bir şekilde çeteyi takip etmesi durumunda onların Bulgaristan'a gitmeye çalışacaklarıydı. Görüştüğü bir Bulgar subayının kendisine verdiği bilgiye göre Bulgar hükümeti sınırı koruyabilmek için gerekli önlemleri almıştı.⁴⁴

Amerikan hükümeti ise kaçırılan kadınların kurtarılması adına Ruslar ve İngilizlerden yardım talep etmişti. Bu doğrultuda Sofya'daki İngiliz Diplomatik Temsilci McGregor olaya doğrudan müdahil oldu. O, Samakov'da görevli misyonerden öğrendiklerini Bulgaristan Prensliği Dışişleri Müdürlüğü yetkilileriyle paylaştı. Buna göre eşkıyaların tamamı Bulgarlardan oluşmakla beraber bazıları Türk kıyafetleri giyiyorlardı. Eşkıyalar, kaçırıldıkları kişilerin yanlarında Türkçe konuşuyor, yalnız kaldıklarında aralarında Bulgarca konuşuyorlardı. Kaçırılıp daha sonra serbest bırakılan iki Bulgar kızının şahit olduğu bir konuşmaya göre eşkıyalar Makedonya Komitesi ile irtibat hâlindeydi. McGregor'a göre komitacılar, Avrupa'ya Türklerin suçlu olduğunu göstermek ve böylece Osmanlı Devleti'ne karşı bir kamuoyu yaratmak için Türk gibi davranmak zorundaydı.⁴⁵ Amerika'da yayım yapan *New York Post* gazetesinin bir muhabiri, misyoneri dağa kaldıran kişilerin Türklerden ziyade Bulgarlardan oluştuğunu yazmıştı. Çünkü bu muhabire göre Bulgar eşkıyalar, siyasi hedeflerine ulaşabilmek için insan kaçırıp para kazanabilme eğilimi içerisindeydi.⁴⁶ İskoç asıllı İngiliz seyyah ve gazeteci John Foster Fraser, Balkanlara yaptığı gezi sonucunda Makedonya'daki durumu kendince tarif ederek McGregor'ı destekleyici ifadeler kullanmıştı. Ona göre *Türklerin Makedonya'daki zavallı Hıristiyan* köylülere yönelik katliamlarının çoğu, Türkleri kısasa teşvik edip onları kötü gösterme ve Avrupa'yı müdahaleye zorlama umuduyla Bulgar komitacıların işlediği suikastların neticesiydi".⁴⁷

Bulgaristan Komiserliği Başkâtibi Selim Bey, kaçırılıp daha sonra serbest bırakılan iki Bulgar kızıyla görüşerek onlardan komitacılarla ilgili bilgi aldı. Bu bilgiler de yukarıdakilerle benzerlik göstermekteydi. Buna göre komitacılar eski asker kıyafeti giymekteydi. Bulgarca

43 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 66.

44 Aferata "Mis Stout", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 186-188.

45 Aferata "Mis Stout", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 192; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stout", 105.

46 Boškovna, "The Kidnapping of Miss Stone: The Balkans in 1903 in Western Perspective", 35.

47 John Foster Fraser, *Sultan II. Abdülhamid Döneminde Balkanlar'da Kaos*, çev. Hamdi Akyol & Recep Yılmaz (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2022), 157.

konuşmamaya özen gösterse de Bulgar oldukları düşünülüyordu. İki Bulgar kız, çete efradının kendilerini serbest bıraktıkları esnada örgüt mensubu oldukları yönünde Bulgarca ifadeler kullandıklarını iştmişlerdi.⁴⁸

Süren tahkikat ve yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bilgilerin birbiriyle örtüştüğü görülmekteydi. Bununla birlikte eşkıyaların söz konusu misyoneri ve arkadaşını ne amaçla kaçırdıkları da netleşmeye başlamıştı. Aslında Maria Stone, fidye için kaçırılabilceğini ilk başlarda düşünmemiş öldürülebileceği ihtimali üzerinde durmuştu. Geçen süre zarfında kendisini kaçıran kişilerle yapmış olduğu sohbetlerde para için kaçırıldığını öğrenmişti. Eşkıyaların onu serbest bırakmak için belirledikleri fidye parası ise 25 bin lira idi. Komitacılar, 9 Eylül 1901 tarihinde Maria Stone'dan güvendiği bir kişiyi kendisine aracı olarak belirlemesini ve bir mektup kaleme almasını istemişlerdi. Zira belirlenecek kişinin İstanbul ile görüşmeler yapması ve Stone'un adından yazılan bu mektubun bir nüshasını Osmanlı topraklarında faaliyet yürüten Amerikan Board Saymanı W. W. Peet'e teslim etmesi gerekecekti. Yirmi beş bin liranın ödenmesi için eşkıyalar tarafından tanınan süre yirmi gündü. O, aracı olarak Bansko'dan tanıdığı bir arkadaşını seçti. Stone'un yazdığı bu ilk mektubun ABD yetkililerini harekete geçirme amacı taşıdığı açıktı. Zira bunda başarılı da olundu.⁴⁹

ABD'nin İstanbul'daki yetkilileri olaya müdahil oldu ki bu, meseleyi diplomatik bir konu hâline dönüştürdü. ABD'nin İstanbul Orta Elçisi John G. A. Leishman, Bulgaristan Prensliği'nin İstanbul'daki Kapıkethüdası İvan Stefanov Geşov⁵⁰ ile görüştü. O, Geşov'dan çetenin yakalanması için çalışılmasını istedi. Bulgar kapıkethüdası, çete mensuplarının çok daha kolay yakalanabilecekleri Bulgaristan sınırları içine girebileceğine inanmıyordu. Buna rağmen Dışişleri Müdürlüğüne çektiği 10 Eylül 1901 tarihli telgrafla alıkonulan kadınların özgürlüklerine kavuşturulabilmesi için yapılabilecek ne varsa yapılmasını talep etti. Bulgar hükümeti, bu talebe karşılık olarak komitacılar konusunda "katı önlemler" alındığını Geşov'a bildirdi.⁵¹

Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan Komiserliği ise Sofya'da bir baskı kurabilmek amacıyla daha somut ve diplomatik bir adım atarak Bulgar hükümetine 16 Eylül 1901 tarihinde bir nota verdi. Notaya göre Maria Stone ve Katerina Tsilka'yı kaçıran kişiler Makedonya Komitesi üyesi Bulgarlardan oluşmaktaydı. Bulgar hükümetinden teyakkuzda olunup gerekli önlemlerin alınması beklenmekteydi. Notada "şüphesiz Bulgar hükümetinin bu kadar önemi haiz bir olayda iyi niyetini göstermekten geri durmayacağı" ümit edilmekteydi.⁵² Bulgaristan Komiserliği Başkâtibi Selim Bey de kaçırılma olayının Makedonya Komitesi'nin teşviki neticesinde yaşandığı görüşündeydi. Örgüte katılıp daha sonra örgütten ayrılan bazı Bulgarlar, komitenin Maria Stone'un uzun zamandır tanıdığı ve kaçırılmasının planlandığını başkâtibe söylemişlerdi. Selim Bey'e göre komite, Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakabilecek giri-

48 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 1.

49 McClure's Magazine, "Six Months Among Brigands" (May 1902), 16.

50 İvan Stefanov Geşov (1854-1932). Filibe doğumludur. Robert Kolej mezunudur. Paris, İstanbul ve Viyana'da diplomatik temsilcisi/kapıkethüdası olarak görev yapmıştır. 5 Ekim 1908 tarihinde ilan edilen bağımsızlıktan sonra Bulgaristan'ın Berlin ve Bern'deki orta elçisidir.

51 Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali, 189-190; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 104-105.

52 Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali, 190-191.

şimlerde bulunarak Avrupalı Büyük Güçlerin müdahalesine yol açmayı hedefliyordu.⁵³

Bulgar Kapıkethüdası Gešov, Dışişleri Müdürlüğüne çektiği 18 Eylül 1901 tarihli şifreli yeni bir telgrafla İstanbul'da sürdürdüğü tahkikat hakkında bilgi vererek Sofya'daki İngiltere Diplomatik Temsilciliğinden alınan bir istihbaratı ilettili. Bu bilgiler, Maria Stone'u kaçıranların "Bulgar ihtilalcileri, ajanları ya da Makedonya Komitesi'nin kuklaları" olduğuna işaret etmekteydi. Ayrıca Boris Sarafov'un⁵⁴ bu işte parmağının olabileceği tahmin edilmekteydi. Diğer taraftan Gešov'un izlenimine göre Babıali, söz konusu çetenin Prenslik sınırları içerisinde bulunduğuna, silahlı olduklarına ve Bulgarlardan oluştuklarına inanmaktaydı.⁵⁵

Bulgaristan Prensliği Dışişleri Müdürlüğü gerekli incelemeleri yaptı. Gešov'un şifreli telgrafında yer alan bilgilerin doğru olup olmadığı araştırıldı. Bulgar hükûmetine göre olay, Bulgaristan sınırları dışında yaşanmıştı ve bundan dolayı herhangi bir varsayımda bulunulamazdı. Bununla birlikte Boris Sarafov konusuna da değinildi. Onun dönem itibarıyla komiteyle arasının iyi olmadığı öne sürülerek ortak bir işe girişilme olasılığının bulunmadığının altı çizildi.⁵⁶

Sofya'daki İngiliz Diplomatik Temsilci McGregor, Boris Sarafov ile ilgili olarak Gešov'un dile getirdiklerinin bir benzerini Bulgaristan Prensliği Dışişleri Müdürlüğü yetkililerine söyledi. Ona göre Sarafov, Maria Stone'u kaçıran eşkıya çetesiyle irtibat hâlindeydi. İngiliz diplomat, kaçırılma olayından kısa bir süre sonra Sarafov'un Bulgaristan'a gelme olasılığından bahsetti. O, Bulgar idarecilerin derinlemesine bir inceleme yapacaklarını umuyordu. Zira böylece kamuoyu ve siyasi çevreler hem ciddi önemler alındığı hem de Sarafov'un Bulgaristan'a girişinin engelleneceğini düşünebilirlerdi.⁵⁷

Boris Sarafov ile ilgili ortaya atılan iddiaları İstanbul'a verdiği bilgilerle Bulgaristan Komiserliği Başkâtibi Selim Bey de destekledi. O, ismini ve görevini açıklamadığı bir Bulgar yetkiliyle görüştüğü ve kendisine Boris Sarafov'un Maria Stone'un kaçırılmasında parmağı olduğunu söylediğini bildirdi. Hatta başkâtip, Sarafov taraftarlarının Maria Stone'dan başka kişileri de kaçırmaya cesaret edebilecekleri ihtimalinden bahsetti.⁵⁸ Osmanlı Devleti'nin Selanik Valisi Mehmed Tevfik Paşa da Sarafov destekçilerinin böylesi girişimlerde bulunabilecekleri öngörüsündeydi. Bu öngörüsünü verdiği birkaç dağa kaldırma olayına ilişkin örneklerle desteklemişti.⁵⁹

53 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 1.

54 Boris Sarafov (1872-1907). 1872 yılında Libyahova köyünde doğmuştur. 1890 yılında Selanik Bulgar Erkek Lisesinden mezun olmuştur. 1895-1896 yılları arasında Petersburg'daki Rus Genelkurmay Akademisinde eğitim almıştır. Bulgaristan'ın farklı garnizonlarında görev yapmıştır. 1895 yılında Menlik'te patlak veren Çeteci Olayına katılmıştır. Gizli subay cemiyetlerinin kurucuları arasındadır. 1899 yılında Bulgar ordusundan ayrılmıştır. 1899-1901 yılları arasında Yüksek Makedonya Edirne-Trakya Komitesi'nin (VMOK) başkanıdır. Amacı Sırbistan, Romanya ve Osmanlı Devleti'ne karşı mücadele etmek ve muhtemel bir ayaklanmaya yönelik kişileri eğitmek olan nişancı takımlarını kurmuştur. 1901 yılında VMORO'nun saflarına katılmıştır. Cenevre'de yayımlanan *L'Effort* ve Paris'te yayımlanan *Mouvement Macedonien* gazetelerinin çıkarılmasında etkili olmuştur. 1903 yılında patlak veren İinden-Preobrenje Ayaklanmasına katılarak Osmanlı kuvvetleriyle çatışmıştır. Örgüt içinde oluşan hizipleşmenin neticesinde 28/29 Kasım 1907 tarihinde öldürülmüştür. *Osmanlı Avrupası'nda Bölücülük Cereyanı-Makedonya Komitacılarının Anıları*, 81-84.

55 Aferata "Mis Stoun", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 191.

56 Aferata "Mis Stoun", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 191.

57 Aferata "Mis Stoun", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 192-193; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 105-106.

58 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 4.

59 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 6.

Boris Sarafov, 1895 yılında Sofya'da kurulan ve daha sonraki adıyla Yüksek Makedonya Edirne-Trakya Komitesi'nin (VMOK) başkanlığını yapmış biriydi. Söz konusu komite, Bulgaristan Prensiği'ndeki yasal Makedonya Örgütünün en üst düzey idaresiydi. Sarafov, Maria Stone'un kaçırıldığı dönemde, örgüte para bulabilmek ve Makedonya ile ilgili kamuoyu yaratabilmek amacıyla Bulgaristan Prensiği sınırları dışındaydı. O, yayımlanan anılarında Maria Stone olayının kendi üzerine yıkılmaya çalışıldığı iddiasındaydı. Batı Avrupa'daki ikametinde örgütün elde edeceği fidye neticesinde bir miktar para kazanabilmesi için kaçırılma olayının nihayete ermesini beklemişti.⁶⁰ Ayrıca Bulgaristan Prensiği Dışişleri Müdürlüğünün telgrafında ifade edildiği gibi dönem itibarıyla Boris Sarafov'un mensubu olduğu VMOK ile VMORO arasındaki ilişkiler görece pek iyi değildi. Zira Makedonya hareketine hangi örgütün liderlik yapacağı konusunda yaşanan fikir çatışmaları, iki örgüt arasında bir anlaşmazlık yaratmıştı.⁶¹

Siyasi ortamın gerginleştiği bu dönemde, Selanik'teki Bulgar Tüccar Vekili Atanas Şopov incelemelerine devam etmekte vilayetteki haberleri Sofya'ya aktarmayı sürdürmekteydi. Şopov, Menlik bölgesinde Osmanlı askerleriyle bir Bulgar çetesi arasında yaşanan bir çatışma bilgisini vermişti. Ona göre Maria Stone'u kaçıran çetenin bir kısmı Menlik bölgesindeki bu çatışmaya iştirak etmişti. Bununla birlikte misyoneri alıkoyan kişilerin Bulgaristan sınırları dâhilinde mi yoksa Osmanlı Devleti hudutları içinde mi olduğu üzerine tartışma devam ediyordu. Şopov'a göre Razlık bölgesinde ikamet eden bazı Bulgarlar, söz konusu çetenin Osmanlı Devleti sınırları içinde bulunduğunu düşünüyorlardı. Ancak bu çetenin Bulgaristan sınırları içine girme ve kaçırılan kişilerle gizlenme olasılıkları da vardı.⁶² Bu olasılığı güçlendiren husus ise Yane Sandanski'nin anılarıydı. Zira o, Yukarı Cuma bölgesine vardıkdan sonra Tsrıvışte adlı bir köy üzerinden Bulgaristan Prensiği sınırları içerisinde bulunan Dubniçe'ye gittiklerini yazmıştı.⁶³

Başkâtip Selim Bey, Menlik'te yaşandığı iddia edilen bu çatışmayla ilgili olarak doğru bilgilere ulaşmaya çalıştı. Kendisinde var olan istihbarat, Maria Stone'u kaçıran çetenin Menlik civarında Osmanlı askerleri tarafından sarıldığı yönündeydi.⁶⁴ Selanik valisi ise İstanbul'a çektiği telgrafla böyle bir çatışmanın gerçeklik payının olmadığı haberini vererek Komiserliğin tahkikatını sürdürmesini tavsiye etti.⁶⁵ Bu tavsiye, Sadaret aracılığıyla Komiserliğe iletildi.⁶⁶

Bulgaristan Komiserliği de tahkikatına devam etti. Ardındansa 18 Eylül 1901 tarihinde yeni bir nota daha hazırlayarak Bulgaristan Prensiği Dışişleri Müdürlüğüne verdi. Notaya göre var olan bilgiler ışığında çete, iki kadını kaçırdıktan hemen sonra Şarki Rumeli Vilayeti yönünde Rila Manastırı tarafına hareket etmişti. Çete, Osmanlı kuvvetlerinin gerçekleştir-

60 *Osmanlı Avrupası'nda Bölücülük Cereyanı-Makedonya Komitacılarının Anıları*, 121.

61 Mümin İsov, "Makedonya Hareketi'nde Savaşa Giden Liderlik Mücadelesi: VMORO ile VMOK Arasındaki İlişkilerin Bir Boyutu (1896-1903)", *Balkan Tarihi Araştırmaları*, ed. Dr. Öğr. Üyesi Bülent Akyay (Edirne: Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2021), 1 / 230-240.

62 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 193.

63 *Dvijenieto Otsam Vardara i Borbata s Virhovistit, Po Spomeni na Yane Sandanski, Černopee, Sava Mihaylov, Hr. Kuslev, İv. Anastasov Girçeto, Petr Hr. Yurukov i Nikola Puşkarov*, 19.

64 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 4.

65 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 6.

66 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 5.

miş olduğu sıkı ve katı arama tarama faaliyetleriyle takibat neticesinde sınır hattını geçememişti. Babıalı, çetenin Rila civarında saklandığına inanıyordu. Aksi ispatlanana kadar da Bulgar hükümetinin ciddi tedbirler almasını beklemekteydi.⁶⁷

Selanik Valisi Mehmed Tevfik Paşa, kaçırılan kişilerin Şarki Rumeli Vilayetindeki bir köye götürüldüğü bilgisine ulaşmıştı. Fakat istihbaratın doğruluğundan emin olmadığı için Sadarettin bilginin gerçekliğinin tespit edilip kendisine bildirilmesini istemişti. Ayrıca çetenin fide karşılığında dağlarda gezdirdiği Maria Stone ve Katerina Tsilka'nın yerini bulabilmek adına mümkün olan tüm tedbirlerin alındığını Yıldız Sarayına arz etti.⁶⁸

Bulgaristan Prensliği Dışişleri Müdürlüğü ise gelişmelerin ardından Osmanlı Devleti'ne 23 Eylül 1901 tarihinde bir nota verdi. İkinci Osmanlı notasında yer alan iddialar hiçbir şekilde kabul edilmedi. Çünkü Maria Stone ve Katerina Tsilka'nın kaçırılması uzun bir zaman önce olmuş ve sınırda görevli memurlar da şüpheli herhangi bir olaya rastlamamıştı. Ayrıca söz konusu çetenin sınır güvenliğinin yoğun olduğu Rila civarına gizlice gitmelerinin imkânı olmadığı öne sürülmüştü. Notada, Bulgaristan Prensliği İçişleri Müdürlüğüne gerekli emirlerin verildiği ve Dubniçe, Samakov ve civar bölgelerde katı önlemler alınmasının istendiği yazılıydı.⁶⁹

Bulgaristan Komiserliği Başkâtibi Selim Bey, Bulgar notasında yer alan iddiaları destekleyici mahiyette bilgiler içeren bir telgrafı Osmanlı Devleti'nin Dâhiliye Nezaretine gönderdi. 23 Eylül 1901 tarihli bu telgrafa göre Bulgaristan Prensliği yetkililerince yapılan yoğun ve ciddi arama tarama faaliyetleri neticesinde çetenin izine rastlanmamıştı. Başkâtip, ismini ve görevini söylemediği bir Bulgar yetkilinin kendisine verdiği malumatı da ilettili. Buna göre eşkiyalar sınır hattına yakın bir köyde gizlenmekteydi.⁷⁰

İstanbul'daki Bulgar Kapıkethüdası Geşov, karşılıklı notaların verildiği bu dönem içerisinde Osmanlı başkentinde yayılan bir söylenti Sofya'ya bildirdi. Bu söylenti, çetenin Maria Stone ve Katerine Tsilka ile birlikte Şarki Rumeli bölgesine geçtiği yönündeydi. Söylenti şeklinde yayılan bu bilgi, İstanbul'daki Osmanlı devlet adamları tarafından bizzat Amerikalı diplomatlara iletilmişti.⁷¹ İstanbul'daki Amerika Başkonsolosluğunda da Maria Stone'un Bulgaristan Prensliği topraklarına götürüldüğüne dair bir kanaat hâkimdi. Geşov, konunun doğruluğunun tespit edilip kendisine bildirilmesini Sofya'dan istedi. Böylece yayılan bu şayiayı kesin bir dille yalanlayabilirdi. "Bulgaristan Prensliği İçişleri Müdürü" Mihail Sarafov⁷² vakit kaybetmeden hükümetinin aldığı tedbirleri Geşov'a ilettili. Söylenti

67 Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali, 193-194. Karışıklığına mahal vermemesi açısından burada hemen belirtmek gerekir ki, Şarki Rumeli Vilayeti, 18 Eylül 1885 tarihinde Bulgarlar tarafından ilhak edilerek Prentlik sınırları içerisine dahil edilmiştir. Bu ilhak, İstanbul'da imzalanan 5 Nisan 1886 tarihli Tophane Antlaşması ile Osmanlı Devleti nezdinde de resmen tanınmıştır. Bundan dolayı Şarki Rumeli olarak dile getirilen yer, Prentlik sınırları dâhilinde düşünülmelidir. (Harita 1'e bakınız). Tophane Konferansı için ayrıca bk. Mahir Aydın, "Tophane Konferansı "Doğu Rumeli'ye Veda", *Tarih Dergisi* 53 (2011), 115-174.

68 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 3.

69 Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali, 194-195.

70 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 4.

71 Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali, 198.

72 Mihail Sarafov (1854-1924). Tırnova doğumludur. Liseyi Zagreb'de bitirmiştir. Ardından Bükreşe giderek Bulgar İhtilal Örgütü'ne katılmış ve örgütün toplantılarında yer almıştır. Eski Zağra Ayaklanmasının (1875) hazırlık safhasında bulunmuştur. Tırnova'daki Gizli İhtilal Komitesi'nin sekreteri olmuştur. Faaliyetleri neticesinde Osmanlı kuvvetlerince tutuklanmışsa da ardından serbest bırakılmıştır. Daha sonraki süreçte Zagreb'de eğitimini sürdürmüştür. Münih'te matematik, fizik, kimya ders-

bilgisini alır almaz asker sayısını arttırıp sınırı güçlendirmek için gerekli önlemlere başvurulmuştu. Yapılan tahkikat ve aramalarda çetenin Bulgaristan sınırları içinde olduğuna dair herhangi bir ize rastlanmamıştı.⁷³

Başkâtip Selim Bey, 30 Eylül 1901 tarihinde Bulgaristan Prenslığı müdürleriyle görüştü. Onlara, komitacıların ve kaçırılan kadınların Şarki Rumeli’de bulduklarına dair ellerinde ciddi kanıtların olduğunu söylemişti. Başkâtibin bir tahmini vardı. Ona göre müdürler verecekleri yazılı cevaplarda kendilerine yönelik iddiaları reddedip yapılan incelemeler neticesinde eşkıyaların Bulgaristan Prenslığı sınırları içerisinde bulduklarına dair bir ize rastlanmadığını öne süreceklerdi. Bundan dolayı Selim Bey, Bulgar hükûmeti tarafından alınan tedbirlere itimat edilmemesi gerektiği kanaatindeydi. Çünkü ona göre “söz konusu hükûmetin tedbirleri malumdu ve bu tedbirler Bulgaristan Komiserliği tarafından yapılan ısrarlı girişimlerden doğan bir zorunluluktadır”. Bundan dolayı başkâtip, Osmanlı Devleti sınırının korunmasını elzem olarak nitelendirdi.⁷⁴ Selanik valisi de başkâtip ile aynı fikirdeydi. Paşaya göre Maria Stone ve onu kaçıran komitacıların Şarki Rumeli’de bulunmaları çok güçlü bir ihtimaldi.⁷⁵

1 Ekim 1901 tarihinde Bulgaristan Komiserliği tarafından Dışişleri Müdürlüğüne konuya ilişkin üçüncü nota verildi. Bu notaya göre Maria Stone’un kaçırılma bilgisi Osmanlı yerel idarecilerine iletilmeden çok önce eşkıyaların sınır hattını geçtiklerine dair yeni ve ciddi kanıtlar ortaya çıkmıştı. Muhtemeldir ki notadaki bu söylemin altında yatan sebep, komitacıların Şarki Rumeli’de gizlendikleri hakkında İstanbul’da dolaşan şayialar idi. Bununla birlikte Bulgaristan Komiserliği, kaçırılma planınının Makedonya Komitesi üyeleri tarafından hazırlandığı ve uygulandığı konusunda emindi. Alacağı önlemler neticesinde çete liderlerinin yakalanıp Maria Stone ve Katerina Tsilka’nın özgürlüklerine kavuşturulacağı konusunda Bulgar hükûmetine de güvenilmekteydi.⁷⁶

Bir yandan Osmanlı yetkililerince Bulgar hükûmeti nezdinde resmi girişimlerde bulunulurken diğer yandan da Babiali komitacıların yaratabilecekleri muhtemel karışıklıkların önüne geçebilmek adına etkili ve güçlü tedbirlerin alınmasını Selanik Vilayetine bildirdi. Bunun dışında kadınları kaçıran çete mensuplarınının Şarki Rumeli dâhilinde olup olmadıkları hakkındaki tahkikat sürmekteydi. Babiali, bu tahkikatın sonucunu valiye bildireceğini temin etti.⁷⁷

Olayın yarattığı etki büyüyerek Sofya’daki Rus Diplomatik Temsilciğinde de yankı uyandırdı. Filibe’de görevli Rus Yardımcı Konsolos Akimoviç’in öğrendiğine göre Bulgar hükûmeti tarafından sınırı güçlendirebilmek amacıyla bölgeye piyade ve süvariler gön-

lerine katılmıştır. Bulgaristana döndükten sonra Maliye Müdürlüğü’nün istatistik bürosunun başına geçmiştir (1881-1883). Bulgaristan Prenslığı’nda yapılan ilk nüfus sayımını organize eden kişidir. 1893-1896 yılları arasında Selanik Bulgar Erkek Lisesinin müdürüdür. Farklı hükûmetlerde içişleri müdürlüğü ve maliye müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. Bulgaristan Prenslığı’nın Viyanada diplomatik temsilciliğini yapmıştır (1904-1909). 1909-1913 yılları arasında Bulgaristan’ın İstanbul orta elçisidir. Taşo V. Taşev, *Ministrîte na Bilgariya 1879-1999* (Sofya: Akademichno İzdatelstvo Prof. Marin Drinov, 1999), 403-404.

73 Aferata “Mis Stoun”, *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 198-199; Dobriyanov i Pandev, “Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun”, 108.

74 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 16.

75 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 18.

76 Aferata “Mis Stoun”, *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 199-200.

77 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 15.

derilmişti. Yerel idarecilerle yaptığı görüşmelerinde ise kendisine çetenin bizzat sınırda bulunduğu ve ara sıra sınırı geçtiği bilgisi verilmişti. Bunun dışında Akimoviç, Osmanlı idarecilerinin kadınları kaçıran komitacıların Makedonya Bulgarlarından oluştuğuna dair tahminlerinde haklı olabileceklerini düşünüyordu. Zira Sofya'daki Rus Diplomatik Temsilciliğine çektiği telgrafında bunu açıkça ifade etmişti.⁷⁸

Petersburg'da da diplomatlar arası ikili görüşmeler yaşanmaktaydı. Bulgaristan Prenslığı'nın Rus başkentindeki diplomatik temsilcisi Dimitır Staņçov,⁷⁹ Rus Dışışleri Bakanı Vladimir Lamzdorf ile bir araya geldi. Lamzdorf'a göre Petersburg'daki Amerika elçisi, Sofya'daki Rus Diplomatik Temsilciliğinden yardım beklemekteydi. Amerikalı diplomatlar tarafından Bulgar yetkililer önünde yapılacak girişimlere destek verilmesi istenmekteydi. Lamzdorf, Rusya'nın Sofya'daki maslahatgüzarı Eter'e bu yönde talimat verildiğini söyledi. O, "Bulgaristan'ın çıkarı Maria Stone'un hayatını korumak için önlemler almasından geçmekteydi. Aksi durumda Amerika, Bulgaristan'a yönelik çok katı tedbirler alma niyetindedir" diyerek Staņçov üzerinden Sofya'yı uyarmaya çalıştı.⁸⁰

Bulgaristan Prenslığı Dışışleri Müdürlüğü, Dimitır Staņçov'a gerekli açıklama-ları yaparak Rus hükümetini bilgilendirmesini istedi. Buna göre kaçırılma hadisesi Prenslık sınırları dâhilinde değil, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde olmuştu. Çetenin Bulgarlardan oluştuğuna dair kesin bir hükme varılamazdı. Eğer ki kişilerin Bulgar olduğu farz edilirse mevcut Makedonya Komitesi'nin adamı olmaları imkânsızdı. Bununla birlikte Bulgar hükümeti, söz konusu çetenin sınırı geçmemesi ve yakalanması konusunda ciddi önlemler almayı sürdürmekteydi. Hatta bölgeye bir müfreze Bulgar askeri gönderilmişse de herhangi bir ize rastlanmamıştı.⁸¹

Dimitır Staņçov, bazı incelemeler yapmıştı. Onun öğrendiğine göre İstanbul'daki Rus Elçi İvan Alekseeviç Zinoviev, Maria Stone'u kaçıran çetenin Makedonya Komitesi ile bağlantılı olduğu söylentilerinin doğru olduğunu Petersburg'a çekmiş olduğu bir telgrafla onaylamıştı. Ayrıca Staņçov'a göre Petersburg'daki Amerikalı diplomat, "çok sert bir ifade" ile ABD'nin Bulgaristan Prenslığı'ne karşı olduğunu ifade etmişti. Bu, aynı zamanda Rusları da olumsuz manada etkilemişti ki bundan dolayı Rus Dışışleri Bakanlığındaki intiba oldukça kötüydü. Söz konusu olumsuz tesire rağmen Rus Dışışleri Bakanı Lamzdorf, "sabırsızlıkla" Sofya'dan gelecek güzel haberleri beklemişti. Zira bakan, "Bulgar hükümetinin ciddi adımlar atması gerektiğini, aksi durumda çok şey kaybedeceğini ve hiç kimsenin komitenin faaliyetlerini vatanseverlik olarak görmeyeceğini" düşünüyordu.⁸²

ABD, komitacılarla irtibat sağlayıp kadınları özgürlüklerine kavuşturması amacıyla İstanbul Başkonsolosu Charles M. Dickinson'ı Sofya'ya gönderme kararı aldı. Başkonsolos,

78 Aferata "Mis Stoun", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, s. 200.

79 Dimitır Staņçov (1863-1940). Zıştovi doğumludur. Prens Ferdinand'ın özel sekreterliğini yapmıştır. Farklı yıllarda ve farklı ülkelerde Bulgaristan Prenslığı'nın diplomatik temsilcisidir. 1894-1895 yılları arasında Romanya'da, 1895-1897 yılları arasında Avusturya-Macaristan'da ve 1896-1906 yılları arasında ise Rusya'da görev almıştır. 1907-1908 yılları arasında dışışleri müdürüdür. 1910-1915 yılları arasında Belçika'da orta elçidir. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından İngiltere (1920), Belçika (1921-1922) ve Hollandada (1922-1924) orta elçidir. 1924 yılında görevinden istifa etmiştir. Yaşamının sonuna kadar da Bulgaristan siyasetini yakından takip etmiştir. Taşev, *Ministrite na Bulgariya 1879-1999*, 428-429.

80 Aferata "Mis Stoun", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 200-201.

81 Aferata "Mis Stoun", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 205.

82 Aferata "Mis Stoun", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 205-206.

4 Ekim 1901 tarihinde Bulgar başkentine ulaştı. Vakit kaybetmeden "Bulgaristan Prenslığı Dışişleri Müdürü" Stoyan Danev⁸³ ile görüşmek istedi. Bu talep birkaç defa reddedilmiş olsa da nihayetinde 5 Ekim'de görüşme oldu. Dickinson'ın müdüre ifade ettiğine göre işin içinde Makedonya Komitesi bulunmaktaydı. ABD, Bulgar hükümetinin bu komiteye nüfuz ederek Maria Stone'u özgürlüğüne kavuşturulacağına dair bir beklenti içindeydi. Bundan dolayı Bulgaristan Prenslığı ile iş birliği içerisinde hareket edilmesinin faydalı olacağı düşünüldü. Başkonsolosa göre Makedonya Komitesi'nin tüm lider kadrosu misyonerin güvenliğinden sorumlu tutulmalıydı.⁸⁴

Görüşmeden iki gün sonra Bulgar hükümetine bir nota verildi. 7 Ekim 1901 tarihli bu notada Makedonya Komitesi'nin işin içinde olabileceğine dair şüpheler yer aldı. Notaya göre komitenin adamları Maria Stone'u Temmuz ayı içerisinde "Makedonya Davasına" destek vermeye çağırılmıştı. Fakat o, bu çağrıya olumsuz yanıt vermişti. Bu süreç boyunca kendisi komitacılar tarafından takip edilmiş ve nihayetinde de kaçırılmıştı. Dickinson'a göre Amerikalılar kaçırılma olayından dolayı "öfke ve nefret doluydu". Buna rağmen başkonsolos, Bulgaristan Prenslığı'nın ABD ile var olan iyi ilişkilerini güçlendirebilmesi için bu olaydan istifade edilmesi gerektiğini Danev'e tavsiye etti. Yaşanabilecek aksi durumun ise "ABD'ye karşı bir düşmanlık" olarak algılanacağı uyarısında bulundu.⁸⁵

Bulgar Kapıkethüdası Gešov'un sürdürdüğü tahkikatta edindiği bilgiler, Dickinson'ın Sofya'daki söylem ve eylemlerinin neden kaynaklığını açıklar nitelikteydi. Buna göre ABD'den İstanbul'a gelen bilgiler "oldukça endişe vericiydi". Amerika'daki kamuoyunun ve basının kaçırılma olayıyla meşgul olması, Amerikalıları meseleyle ilgili olarak daha aktif bir siyaset yürütmeye teşvik etmişti. İstanbul'daki tüm siyasi çevrelerde olduğu gibi Amerika Başkonsolosluğunda da komitacıların Makedonya Bulgarlarından oluştukları kanaati hâkimdi. Öyle ki bu kişilerin Makedonya Komitesi'nin adamları olduğu düşünülmekteydi. Ayrıca İstanbul'da komitacıların Bulgaristan Prenslığı sınırları içerisinde ya da sınıra yakın bir yerde buldukları tahmin edilmekteydi.⁸⁶

Selanik Bulgar Tüccar Vekili Atanas Şopov, bu son husus üzerinden 7 Ekim günü Selanik Valisi Mehmed Tefrik Paşa ile bir görüşme gerçekleştirerek ona çetenin Bulgaristan'a geçtiğine dair ellerinde resmî bir evrakın olup olmadığını sordu. Paşa, elinde yeterli bilginin olmadığını ifade ederek bir çıkarımda bulundu. Valiye göre çete Prenslık sınırları içerisindeydi. Çünkü eşkıyaların izine Osmanlı Devleti hudutları dâhilinde rastlanmamıştı. Paşanın sahip olduğu

83 Stoyan Danev (1858-1949). Şumnu doğumludur. Prag'da öğrenim görmüştür. 1876 yılındaki Sırp-Osmanlı Savaşı'na (1876) gönüllü olarak katılmıştır. Zürih, Leipzig, Heidelberg'de eğitim göerek hukuk doktoru olmuştur. 1883 yılında Paris'te siyaset bilimi üzerine uzmanlaşmıştır. Eğitimini tamamladıktan sonra Bulgaristan Prenslığı'ne dönmüştür. 1883-1884 yılları arasında Bulgaristan Prenslığı Maliye Müdürlüğünde başmüfettiş olarak görev yapmıştır. 1884 yılından itibaren siyasete atılmıştır. Bulgaristan Prenslığı'ndeki Liberal Partinin bir üyesidir. 1897 yılında bahsi geçen partinin liderliğini üstlenmiştir. 1899 yılından itibaren ise İlerici Liberal Partinin lideri konumundadır. Bulgaristan'daki Rus yanlılarından biridir. Farklı dönemlerde Bulgar Meclisinde vekildir. 1902 yılındaki Rusya-Bulgaristan Prenslığı askeri antlaşmasını imzalayan Bulgar yetkilidir. 1912 yılındaki Çatalca Ateşkesinin imzalanması için müzakerelerde yer alan Bulgar delegelerinden biridir. Bulgaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya ve Avusturya-Macaristan saflarında savaşmasına muhalif olan kişilerdendir. Prenslığın 23, 24 ve 25. hükümetleri dönemlerinde (1901-1902, 1902-1903, 1903) başmüdür görevindedir. 1 Haziran 1913-4 Temmuz 1913 tarihleri arasında kurulan Bulgar hükümetinin başbakanıdır. Taşev, *Ministrite na Bılgariya*

84 *Ferikata "Mis Stoun" na Amerikanskite Predstaviteli za Osvobodjavane na Misionerkata Elen Stoun*, 66.

85 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 201-203.

86 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 206; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 111.

bilgiler, Boris Sarafov ile Gotse Delçev'in⁸⁷ sınırı geçip Bulgaristan'a gitme niyeti içerisinde oldukları yönündeydi.⁸⁸

Bulgaristan Prensliği Dışişleri Müdürlüğünün Protokol Amiri ve Siyasi Birim Başkanı Vernatsa, 7 Ekim 1901 tarihinde Başkonsolos Charles M. Dickinson ve Sofya'daki Rus Maslahatgüzar Eter ile bir araya geldi. Dickinson'ın elinde Dışişleri Müdürü Stoyan Danev'e verilmek üzere bir belge bulunmaktaydı. Bu belgeye göre komitacılar, bir aracı vasıtasıyla kendilerinin Bulgar askerleri tarafından sarılmaları durumunda teslim olacaklarını ve kaçırıldıkları kişileri serbest bırakacaklarını bildirmişlerdi. Osmanlı askerleri tarafından sarılmaları hâlinde sonuna kadar çatışıp Maria Stone ve Katerina Tsilka'yı öldüreceklerini söylemişlerdi. Amerikalı diplomat, Bulgar askerinin harekete geçip Babıalî'nin de iznini alarak Osmanlı Devleti sınırları içerisinde faaliyet yürütmesinden yanaydı. Böylece birkaç Bulgar askeri arabulucu olarak çete efradıyla görüşerek kaçırılan kişilerin serbest bırakılması için girişimlerde bulunabilirdi. Bulgar yetkili ise evvela bu belgenin Osmanlı makamlarına iletilmesini istedi. Bununla birlikte o, Babıalî'nin hiçbir şekilde Bulgar askerinin Osmanlı sınırlarına girmesine müsaade edeceğine inanmıyordu.⁸⁹ Kaldı ki bu son düşüncesinde haklı olabilirdi, çünkü Osmanlı idarecileri Bulgarların sınıra asker yığmasından rahatsızlık duymaktaydı. Osmanlı Devleti'nin Üçüncü Ordu Komutanlığına dikkatli olunması konusunda emirlerin verilmesi, İstanbul'dan gerekli iznin çıkabilme ihtimalini en aza indirmekteydi.⁹⁰

Dickinson'ın yukarıdaki ifadeleri Selanik'teki Amerikalı Yardımcı Konsolos Khatzilazarou aracılığıyla Vali Mehmed Tevfik Paşa'ya iletildi. Paşa da Dâhiliye Nezaretine yolladığı 8 Ekim 1901 tarihli telgrafla Khatzilazarou ile yaptığı görüşmenin ayrıntılarını verdi. Buna göre Maria Stone ve beraberindekiler Şarki Rumeli sınırı üzerinde Gültepe adı verilen bir mevkiye bulunmaktaydı. Komitacılar, Bulgar askeri tarafından sarılmaları hâlinde teslim olacaklarını, Osmanlı askerleri tarafından sarılmaları durumunda kaçırıldıkları kişileri öldürüp kaçacaklarını söylemişlerdi. Maria Stone'un kurtarılması adına bir plan hazırlanmıştı. Khatzilazarou'nun ifade ettiğine göre Osmanlı askerleri dağın Osmanlı sınırı tarafındaki yamacını kontrol altına aldıktan sonra Bulgar askerleri yavaş yavaş tepeye çıkarak kaçırılan kadınları kurtaracaklardı. Khatzilazarou, gerekli hazırlıkların yapılmasını validen bekledi.⁹¹ Mehmed Tevfik Paşa daha sonra tekrar görüştüğü Amerikalı diplomata bazı açıklamalar yaptı ki komitacıların takibini yapan müfrezelerin buldukları yerde kalmalarına dair emrin verildiğini söyledi. Ayrıca paşa, Osmanlı kuvvetlerince süren takibatın ertelenmesi konusunda

87 Gotse Delçev (1872-1903). Kılıksız doğumludur. Selanik Bulgar Erkek Lisesinde eğitim görmüştür. 1891 yılında liseyi bırakmış ve Sofya'daki askeri okula geçmiştir. Sosyalist fikirlerle olan yakınlığı sebebiyle okuldan atılmıştır. 1894 sonbaharında İştîp'te öğretmen olmuştur. Burada Damyan Gruuev başöğretmendir. Aynı zamanda Damyan Gruuev, Gotse Delçev'i VMORO'nun safına çekmiştir. Delçev, Makedonya'nın iç kesimlerine edebî metinler, malzeme, kuryeler ve silahların taşınması için Bulgaristan ile Osmanlı Devleti sınırı boyunca ilk kanalları ve lojistik noktalarını kurmuştur. VMORO'nun Selanik Kongresinde (1896) örgütün tüzük ve nizamnamelerinin hazırlanmasında yer almıştır. VMORO'nun çete örgütünü kurmuş (1898-99), örgüte liderlik etmiş ve organizatörlük yapmıştır. Görçe Petrov ile birlikte 1896 yılının sonunda Sofya'daki (1901'e kadar) VMORO'nun yurt dışı temsilcisi olarak belirlenmiştir. Delçev'in girişimiyle Edirne-Trakya'da ihtilal komitelerinin oluşturulmasına başlanmıştır. 4 Mayıs 1903 tarihinde Serez bölgesindeki Banitsa köyü yakınlarında Osmanlı kuvvetleriyle girdiği çatışmada ölmüştür. *Osmanlı Avrupası'nda Bölücülük Cereyanı-Makedonya Komitacılarının Anıları*, 31.

88 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 207; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 111-112.

89 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 208-209.

90 Aydın, "Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması", 246.

91 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 35.

Serez Mutasarrıflığına ve askerî birimlere gerekli bilgileri ilettili.⁹²

Charles M. Dickinson, ilk notanın ardından Stoyan Danev'e bir öncekinden daha etkili yeni bir nota verdi. 8 Ekim 1901 tarihli bu notada "Amerikalıların, eğer ki Maria Stone'un başına kötü bir şey gelirse sorumluların sadece bulunması ve cezalandırılmasıyla yetinmeyeceği" net bir şekilde vurgulanmıştı. Amerikalı diplomat, daha evvel yaşanan buna benzer insan kaçırma olaylarında ABD'nin almış olduğu kararları örnek vererek Sofya'yı bir nevi tehdit etti. Buna karşın Danev, hükümetini suçlayabilecek herhangi bir olumsuzluğun yaşanmadığı iddiasındaydı. Dışişleri müdürü, komitacıların yakalanması ve kaçırılan kişilerin özgürlüklerine kavuşturulması için çalışıldığını ifade etti. Dickinson'dan hükümetini konuyla ilgili aydınlatmasını bekledi.⁹³

Başkâtip Selim Bey ise incelemelerini sürdürmekteydi. Ona göre Bulgar hükümeti yetkilileri tarafından Maria Stone'u kaçırarak dağa kaldıran komitacıların hiçbir izine rastlanmadığı gibi komitacıların Prenslik sınırları içinde olmadıkları konusunda da ısrar edilmekteydi. Başkâtibin tahminine göre komitacıların Rila Manastırı civarında gizlendikleri Sofya'nın malumuydu. Yine Selim Bey'e göre örgüte destek verdiğinden dolayı suçlanan ve bu dağa kaldrma olayının örgütün bir eylemi olduğunu bilen Bulgaristan Prensliği, "üzerine çöken manevî sorumluluğu üstlenmemek ve kendisinden talep edilmesi muhtemel fidyenin bir kısmını ödemekten kurtulmak için Maria Stone'un Prenslik sınırlarında bulunmaması için her şekilde çalışacağı söyleniyor ki bu doğrudu". Başkâtip, merkeze Amerikalı misyoneri Osmanlı Devleti sınırları içerisinde serbest bırakmak için komitacıların sınırı geçmelerini beklemelerini önererek sınırın oldukça iyi korunması gerektiği uyarısını yaptı.⁹⁴

Bulgaristan Prensliği Dışişleri Müdürlüğü, İstanbul'daki Bulgar Kapıkethüdalığına gönderdiği 9 Ekim 1901 tarihli bir bilgilendirme yazısıyla gerekli önlemlerin alındığını yineledi. Bilgilendirme yazısının gönderildiği tarihe değin yapılmış olan arama tarama çalışmalarında herhangi bir neticeye varılmadığı iddia edildi. Komitacıların Prenslik sınırları içerisinde olduğuna dair Amerikalıların söylemlerine karşılık olarak Bulgar askerine keşfe çıkması konusunda emirler verilmişti. Bununla birlikte dönemin Makedonya Komitesi adamlarının işin içinde olabileceğine ihtimal verilmediğinin altı tekrardan çizildi.⁹⁵

Selanik Valisi Mehmed Tevfik Paşa, Dâhiliye Nezaretine yolladığı 9 Ekim 1901 tarihli telgrafla kendisine ulaşan bir istihbaratı ilettili. Bu istihbarat, Maria Stone'un kaçırılmasında "*Bulgar Fesad Komitesi*"⁹⁶ ileri gelenlerinden Boris Sarafov'un parmağı olduğuydu. Bazı yabancı gazeteler, Sarafov'un Bulgaristan Prensliği sınırında ve olayın yaşandığı yerde görüldüğünü yazarak olayın müsebbibinin Sarafov olduğunu öne sürmüşlerdi. Vali, Sarafov'un Selanik civarına gelmesi durumunda tutuklanıp tutuklanmaması gerektiğini ilgili nezarete sordu.⁹⁷ Dâhiliye nazırının cevabı "hemen yakalanıp tutuklanması ve mukavemet etmesi durumunda ise aynı şekilde karşılık verilmesi" yönünde oldu.⁹⁸

92 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 51.

93 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 203-205; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 110.

94 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 22.

95 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 209.

96 Selanik Valisi Mehmed Tevfik Paşa'nın bizzat kendi ifadesidir.

97 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 39.

98 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 38.

Charles M. Dickinson ve Sofya'da görevli İngiliz Diplomatik Temsilci McGregor, Bulgar diplomat Vernatsa ile görüşerek işin içinde Boris Sarafov tarafından organize edilen bir gizli komitenin olduğunu dile getirmişlerdi. Vernatsa'ya göre Türkler, İngilizler ve Amerikalılar, Maria Stone'un kaçırılmasından istifade ederek Bulgarları Avrupa nezdinde itibarsızlaştırma niyeti içerisindeydi. O, Amerikalı diplomat Dickinson'a konuya ilişkin bir nota verilip kaçırılan misyonerin hayatını tehlikeye atabilecek kadar katı ve sıkı önlem ve tedbirlerin alındığının anlatılmasının faydalı olabileceği kanaatindeydi.⁹⁹

Başkonsolos Dickinson, tüm bu gelişmelerin ardından ABD Dışişleri Bakanlığına gönderdiği bir raporunda Sofya'daki izlenimlerini aktardı. O, gözlemleri neticesinde Makedonya Komitesi'nin dönem itibarıyla Bulgar hükûmetinden daha güçlü olduğu sonucuna vararak Bulgar yetkililerin herhangi bir girişimde bulunabileceğine ihtimal vermiyordu. Yolladığı bu raporla bunun sebeplerini açıkladı. Görüştüğü birçok kişi Maria Stone'u kaçıranların Makedonya Komitesi'nin adamları olduğunu söylemişlerdi. Buna rağmen o, Bulgar hükûmetinde görevli müdürlerin komitacıların peşine düşeceklerine inanmıyordu. Çünkü Bulgaristan'daki Makedonya hareketinin ne kadar güçlü olduğunu fark etmişti. Dickinson'a göre Bulgar müdürler, komitacıların peşlerine düşmeye kalktıklarında sadece mevcut görevlerini kaybetmeyecek aynı zamanda bir suikast tehlikesiyle de karşı karşıya kalabileceklerdi.¹⁰⁰

2. Fidyeye Görüşmeleri ve Ellen Maria Stone'un Serbest Bırakılması

VMORO'nun adamları, daha önce bahsi geçen Maria Stone'un kaleme aldığı ilk mektubun olumlu bir sonuç vermemesinin ardından ondan ikinci bir mektup yazmasını, aracı olarak da yeni birisini belirleyip ikinci mektubu bu aracıya göndermesini istemişlerdi. Bu ikinci mektupta içinde bulunulan vaziyet anlatılacak, Osmanlı askerinin takibi bırakması amacıyla İstanbul Amerikan Başkonsolosluğundan Babıalı nezdinde girişimlerde bulunması talep edilecekti. Zira Stone'a göre kaçırıldıkları ilk zamanlarda durumları iyi olsa da Osmanlı kuvvetlerince arama tarama faaliyetlerinin başlaması, çete efradını oldukça tedirgin ederek gidişatı değiştirmişti. Öyle ki Stone, çete mensuplarının Osmanlı askeri tarafından takip edildiklerini bildikleri için en kısa süre içerisinde fidye parasının ödenmesini önemli addetmekteydi.¹⁰¹ Çünkü yaşanabilecek muhtemel bir silahlı çatışma hayatlarına mal olabilirdi. Kaçırılan kadınlar ayrıca talep edilen fidyenin ödenmemesi ihtimaline yönelik olarak komitacılar tarafından "bizimle alay edilemeyeceğini dünyaya göstermek için her birinize bir kurşun" şeklindeki ifadeyle açıkça tehdit edilmişlerdi.¹⁰²

ABD'nin Dışişleri Bakan Vekili Alvey A. Adee ise İstanbul'daki Başkonsolosluğa çektiği bir telgrafla Amerikan Dış Misyon Komiserleri Kurulunun 25 bin liralık fidyeden sorumlu tutulamayacağını bildirdi. Ona göre bu fidyenin ödenmesi, görevli misyonerleri cazip bir kurban hâline getirerek faaliyetlerini sekteye uğratabilirdi.¹⁰³ Nitekim Maria Stone da talep

99 Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali, 210.

100 Reeve, *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonia Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone*, 89.

101 Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali, 212-213; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 112-113.

102 McClure's Magazine, "Six Months Among Brigands" (May 1902), 14.

103 Reeve, *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonia Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen*

edilen bu meblağın ödenebileceğine ihtimal vermemekteydi. Ona göre “böylesi büyük bir para sadece bir prenses ya da milyoner kızı” için ödenebilirdi. Kaldı ki Amerikan Board, Stone’u uyararak kaçırılması hâlinde adına fidye verilmeyeceğini iletmişti.¹⁰⁴ İfadelerden de belli olacağı üzere aleni bir şekilde ABD’li yetkililerce herhangi bir adımın atılmayacağına anlaşılması Maria Stone’un akrabaları ve sevenlerini harekete geçirecek bir çözüm yolu bulmaya sevk etti. Neticesinde gazeteye ilan verilip bağış yoluyla fidyenin toplanmasına başlandı. Basında çıkan ve çıkacak bağış haberleri daha sonraki süreçte fidye müzakerelerini gerçekleştirecek olan ABD yetkililerini zor durumda bırakacaktı. Çünkü yapılacak fidye görüşmelerinin gizli bir şekilde yürütülmesine azami dikkat gösterilecekti.¹⁰⁵

Maria Stone’un aracı olarak belirlediği kişi Samakov’da birlikte çalıştığı Dr. H. C. Haskell oldu. Bulgar Kapıkethüdası Geşov’un öğrendiğine göre bu misyonerin görevi komitacılarla irtibat sağlayarak fidye görüşmeleri yapmaktı. Görüşmeler Bulgaristan Prensiği sınırları içerisinde bulunan Samakov’da gerçekleşecekti. Kapıkethüdasının bildirdiğine göre İstanbul’daki Amerika Başkonsolosluğu komitacılara 4-5 bin Türk lirasına kadar fidye vermeye hazırды.¹⁰⁶

Başkonsolos Charles M. Dickinson ise Bulgar hükümetinin eylemsizliğinden şikâyetçiydi ki yukarıdaki raporu da bunun bir kanıtı niteliğindedeydi. O, Bulgar hükümetinin ve ahalinin olaya yaklaşım ve tutumunun Maria Stone’u özgürlüğüne kavuşturma adına yapılan çalışmaları kötü etkilediği kanaatindeydi. Onun izlenimlerine istinaden komitacılar yakalanmaları durumunda kendilerine verilebilecek cezalardan kurtulma çabası içerisindeydi. Keza Sofya hükümeti de söz konusu komitacılardan “korkmakta” ve Prensiğin siyasi ortamdaki itibarını korumak için çalışmaktaydı. Başkonsolosa göre tüm bu gerekçelerden dolayı yaşanan kaçırılma hadisesinde suç Babıalı üzerine atılmaktaydı.¹⁰⁷

Sofya merkezli çıkan *Mir* gazetesi, Amerikan başkonsolosunun ifadelerini destekler nitelikte bir yayım yapmıştı. Gazeteye göre;

“Hiçbir zaman yurt dışında yaşandığı açık olan eylemlere devletimizin, askerimizin, idaremizin ve kurumlarımızın adı karışamaz. Bu olay, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yer alan Bansko ile Yukarı Cuma arasında yaşandı [...] Böylesi üzücü bir hikâyeye ilgili Bulgar hükümeti ve sınır ahalisi, Hristiyan ve iyi bir vatansever olarak görevini yapmaktadır [...] Askerler, korucular veya köylüler bu eşkıya çetesinin yakalanması için en küçük dikkatsizlik gösterir ve bu eşkıyalık eylemine yönelik bir sempatinin var olduğunun düşünülmesine sebep yaratırlarsa çirkin bir suç işlemiş olurlar. Çünkü bu yalnızca mevcut hükümete değil, Bulgar devletine, vatanına ve kişinin yakınlarına büyük bir kötülük yapmak anlamına gelecektir”.¹⁰⁸

Bulgaristan Prensiği Dışişleri Müdürlüğünün Protokol Amiri ve Siyasi Birim Başkanı Vernatsa’ya göre Bulgar idareciler fidye konusunda çete efradıyla pazarlığa girilmesinin

Maria Stone, 89-90.

104 McClure’s Magazine, “Six Months Among Brigands” (May 1902), 14.

105 Reeve, *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonia Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone*, 90-92.

106 Aferata “Mis Stoun”, *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 206; Dobriyanov i Pandev, “Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun”, 111.

107 Reeve, *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonia Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone*, 92.

108 *Mir*, “Po Plenyavaneto na Mis Ston” (11 Oktomvri 1901), 1.

olumsuz bir emsal teşkil edip benzeri olaylara sebebiyet vermesinden çekinmekteydi. Bu nedenle para verilecekse kaçırılan kişilerin ailelerine verilmesinden yana olunmuştu. Zira böylece “Türkler, İngilizler ve Amerikalılar, tanınmış kişilerin Osmanlı topraklarında kaçırılmak ve ardından Bulgaristan topraklarına getirilip fidye almak için tertip edilen gizli komitelerin olduğu” iddiasında bulunamazlardı.¹⁰⁹ Bulgaristan Komiserliği Başkâtibi Selim Bey de fidye konusuyla ilgili olarak tahkikat yaptı ve akabinde merkeze yolladığı telgrafta Vernatsa'nın sözlerini destekler mahiyette kabul edilebilecek ifadeler kullandı. 14 Ekim 1901 tarihli bu telgrafla “misyonerlerin her ay diğer bir misyonerin dağa kaldırılması-na meydan vermesinden korkarak Maria Stone için fidye vermek istemediklerini” bildirdi.¹¹⁰

Gelişen olaylar neticesinde Sofya hükûmeti tarafından Bulgaristan Komiserliği yetkililerine 17 Ekim 1901 tarihinde bir sözlü nota verildi. Bu notada Bulgar askerleriyle jandarmaları tarafından gerçekleştirilen takibata atıfta bulunuldu. Notaya göre “bir çetenin, 15 kişilik bir grubu, umumi bir yerde, sınırda ve köylerde bulunan askerî noktalara belli etmeden kaçırması ve Osmanlı Devleti'nin bu olayı çetenin Bulgaristan'a geçmesinden sonra öğrendiğini itiraf etmesi, garip ve açıklanamazdı”. Çetenin Prenslik sınırları içerisinde bulunduğuna dair dolaşan söylentiler tekrardan yalanlanarak kabul edilmedi. Bulgar makamlarına göre çetenin Bulgaristan'da olduğuna dair dolaşan iddialar asılsızdı.¹¹¹

Sofya hükûmetinin fidye görüşmeleriyle ilgili somut bir adım atmayacağına kani olunmasının ardından Dr. Haskell vasıtasıyla komitacılarla ilk temas sağlandı ve Haskell'e kaçırılma olaylarına karşı oluşturulan para fonunu kullanma yetkisi verildi. Charles M. Dickinson, Samakov'a gidip müzakerelerde bizzat bulunarak süreci idare etmek istediye de bu istek, komitacıları tedirgin edebileceği ve müzakerelerin basına sızabileceği gerekçeleriyle Haskell tarafından uygun bulunmadı. Örgüt, fidye olarak kendilerine 25 bin lira ödenmesi konusunda ısrarcıydı. Çünkü komitacılar basın yoluyla tüm fidye parasının toplandığıyla ilgili olarak ABD'de çıkan haberleri okumuşlardı. Haskell, bu haberlerin abartılı olduğunu öne sürerek örgüt müzakerecisinden makul bir teklif sunmasını beklemişti. Bununla birlikte ABD nezdinde kabul edilebilecek en yüksek meblağın ne olabileceği hakkında Amerikan Board Saymanı W. W. Peet'e danışacağını vaat etmişti.¹¹²

Dickinson'ın Bulgar hükûmetine yönelik var olan güvensizliği aynı şekilde Sofya'daki Rus Diplomatik Temsilciliğine ilişkin de mevcuttu ve bu temsilciğin Amerikalıların çalışmalarına engel olduğunu düşünmekteydi. Başkonsolosa göre Ruslar, Berlin Antlaşması'nı lağvedip Ayastefanos Antlaşması'nı yürürlüğe koymak adına Makedonya Komitesi'ni bir araç olarak kullanmaktaydı. Onun bu olumsuz görüşüne rağmen ABD Dışişleri Bakanlığı, Rus Diplomatik Temsilci Georgiy (Yuriy) Bahmetev'e olumlu hisler beslemekteydi ki Bakanlık, Maria Stone'un kurtarılmasına yönelik Bahmetev'in verdiği desteği “değerli” adanmaktaydı. Kaldı ki Rus diplomat, Dickinson'a fidyenin ödenmesi konusunda birtakım telkinlerde bulunarak onu uyarmaya çalışmıştı. Bahmetev'e göre gerçekten fidyenin ödenmesine karar verildiğinde komitacılarla kolay bir şekilde iletişime geçilebilecek ve Maria

109 Aferata “Mis Stoun”, Spomeni, Dokumenti i Materiali, 210.

110 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 36.

111 Aferata “Mis Stoun”, Spomeni, Dokumenti i Materiali, 218-219.

112 Reeve, *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonia Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone*, 95-96.

Stone özgürlüğüne kavuşacaktı. Kadının başına bir şey gelmesi durumunda ise sorumluluk şimdye kadar fidyeyi ödemekle görevli olduğu hâlde bunu yapmayıp ciddi adımlar atmayan kişilerde olacaktı.¹¹³

Başkonsolos Dickinson, kendisine iletilen bilgilerin ardından müzakereleri yürüten Haskell'e bazı talimatlar verdi. Buna göre ilk olarak fidye pazarlığında yer alan örgütün temsilcisine gazete haberlerine itibar edilmemesi söylenmeliydi. Ardından talep edilen 25 bin liradan ABD'nin yapmış olduğu harcama ve masraflar düşülerek yeni bir bedel belirlenmeliydi. Son olarak bir teminatın verilmesi istendi: Maria Stone'un serbest bırakılması adına aracılık eden kişiler daha sonraki süreçte dava edilmeyeceklerdi. Öyle ki Dickinson, bu teminatla meselenin kısa bir zaman zarfı içerisinde halledilebileceğini tahmin etmekteydi. Bu esnada görüşmeler sürer ve belirli bir ilerleme sağlandığı düşünülürken müzakereler basına sızmıştı. Bu da sürecin sekteye uğramasına yol açarken 4 Kasım günü ikili görüşmeler kesildi.¹¹⁴ Bulgar Tüccar Vekili Atanas Şopov, bu haberi Selanik'teki Amerikalı Yardımcı Konsolos Khatzilazarou'dan öğrenerek Dışişleri Müdürü Stoyan Danev'i bilgilendirdi.¹¹⁵ Bulgar Kapıkethüdası Geşov ise fidye görüşmelerinin tekrardan başlayabileceği öngörüsündeydi. Zira İstanbul'daki Amerika Başkonsolosluğu tarafından Maria Stone'un kurtarılması adına maddi anlamda tüm sınırların zorlanacağı konusunda Danev'e teminat verilmişti.¹¹⁶

Yaşanan tüm bu gelişmelerden haberdar edilmesi amacıyla Maria Stone'a bir mektup yazıldı. Dickinson'ın kaleme aldığı bu mektuba göre birçok kişi misyonerin özgürlüğüne kavuşturulması için çalışmaktaydı. Fidyeye ABD'de bir miktar para toplanmış olsa da gazetelerin yazdığı gibi tüm paranın toplanması söz konusu değildi. Zaten bağış toplama kampanyası Osmanlı Devleti topraklarında yürütülen misyonerlik faaliyetlerini olumsuz etkileyeceği gerekçesiyle iptal edilmişti. Başkonsolos, yazdığı bu mektupta fidye teklif ederek komitacılar tarafından kabul edilmesini bekleyecekti.¹¹⁷

Amerikalı diplomat aynı zamanda bizzat komitacıların gönderdiği temsilcilerle Sofya'da görüşme imkânı buldu.¹¹⁸ Dickinson, farklı tarihlerde üç defa örgütün aracılığıyla görüşme fırsatı yakalamıştı. İlk görüşme Kristyo Asenov ile olmuştu. İkincisi, Hristo Çernopeeve ile gerçekleşmişti. Üçüncü ise her ikisinin katıldığı bir görüşmeydi. Gerçekleşen pazarlıklar neticesinde kendisi tarafından sunulan 10 bin liralık teklifin komitacılar tarafından kabul edilmeyeceğini anlamıştı. Yeni bir teklif sunmak yerine komitacılara ultimatoma verdi. Bu ultimatomla 10 bin liralık teklifin kabul edilmemesi hâlinde paraların iade edileceğini ve tüm girişimlere son verileceğini duyurdu. Ardından Sofya'dan ayrılarak İstanbul'a döndü.¹¹⁹

113 Feldman, "Deynostta na Amerikanskite Predstaviteli za Osvojodavane na Misionerkata Elen Stoun", 70-71.

114 Reeve, *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonia Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone*, 97.

115 Aferata "Mis Stoun", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 220.

116 Aferata "Mis Stoun", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 221-224; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 115-117.

117 Reeve, *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonia Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone*, 98.

118 *Dvijeniето Otsam Vardara i Borbata s Virhovistit, Po Spomeni na Yane Sandanski, Çernopeeve, Sava Mihaylov, Hr. Kuslev, İv. Anastasov Girçeto, Petr Hr. Yurukov i Nikola Puşkarov*, 20.

119 Feldman, "Deynostta na Amerikanskite Predstaviteli za Osvojodavane na Misionerkata Elen Stoun", 70.

Dickinson'ın Sofya'daki bu görüşmelerinin başarısızlıkla neticelenmesi, onu ABD yetkilileri nezdinde suçlu konumuna getirdi. Bu sonuçsuz müzakereler aynı zamanda Maria Stone'un kurtarılamayacağına dair bir ümitsizliğin pekişmesine yol açtı. İstanbul'daki Amerikan Orta Elçi John G. A. Leishman, ABD Dışişleri Bakanlığına verdiği bir raporla Dickinson'ın hatalar yaptığını ve kendilerine zaman kaybettirdiğini yazdı. Bulgaristan Prensiği'nde gerçekleşen fidye görüşmelerinden bir sonuç alınamamasının ardından müzakerelerin Osmanlı sınırları içerisinde yapılmasına dair bir öneri gündeme geldi. Bu öneriyi Sayman W. W. Peet, Maslahatgüzar Eddy, Baştercüman Gargioulou ve diğer Amerikalı yetkililer desteklemekteydi. Onlara göre Bulgar hükümeti kadınları kaçıran çetenin liderlerinin kimler olduğunu bilse de fidye görüşmelerinin ve ardından gerçekleşecek "değiş tokuşun" Bulgaristan Prensiği sınırları dâhilinde olmasını istemiyordu.¹²⁰

Robert Kolej müdürü George Washburn bu konuya müdahil olarak bir rapor hazırlayıp Eddy'e sundu. Bu raporu kolejde eğitim görüp daha sonra Bulgar siyasetinde ve askeriyesinde görev alan Bulgarlarla yapmış olduğu görüşmeler neticesinde hazırlamıştı. Ona göre Maria Stone'u kaçıran komitacılar Prenslükte organize olmuş Bulgarlardan oluşmaktaydı. Ancak içinde bulunulan dönem itibarıyla onlar Bulgaristan Prensiği'nde değillerdi ve komitacıların Bulgaristan'da olduklarına dair güvenilir bilgiler de ortada yoktu. Tüm bu gerekçelerden dolayı Sofya hükümeti herhangi bir adım atamazdı. Washburn'e göre yapılması gereken doğrudan komitacılarla fidye anlaşmasını yapmaktı. O, Bulgaristan'da görüşme yapmanın fayda getirmeyeceği kanaatindeydi.¹²¹

Nihayetinde karar alındı. Bir fidye komisyonu tertip edilip W. W. Peet ve Gargioulou'nun Makedonya'ya gönderilerek komitacılara 66 bin dolara tekabül eden 15 bin lirayı teklif etmeleri uygun bulundu. Bu iki kişilik ekibe yapılacak pazarlıklarda tercümanlık görevini ifa edecek Dr. House katılacaktı. 30 Aralık 1901 tarihinde İstanbul'dan hareketle Selanik'e doğru yola çıkıldı. Söz konusu ikilinin amacı, Yukarı Cuma veya Razlık bölgesine gidip komitacılarla irtibata geçerek yukarıda dile getirilen teklifi sunmaktı. Onlar, Selanik'teki Amerikalı Yardımcı Konsolos Khatzilazarou aracılığıyla Bulgar Tüccar Vekili Şopov'dan yardım isteyerek bölgeyi iyi bilen bir kişinin yanlarına verilmesini talep etmişlerdi. Bu talebe sıcak bakmayan Bulgar diplomat, "Selanik'te böyle kişileri bulmak imkânsızdır" diyerek konuyu geçiştirmişti. Onlara bu yardımı Selanik'teki İngiliz konsolos yapacak ve komitacılarla görüşmek üzere bir aracı gönderecekti. Bu aracı hem Amerikalıların yeni teklifini komitacılara bildirecek hem de Maria Stone'un iyi olduğuna dair haber getirecekti.¹²²

ABD'nin İstanbul'daki maslahatgüzarı Eddy, Bulgar Kapıkethüdası Geşov ile bir araya gelerek eşkıyaların taleplerine sıcak baktıklarını ve gereğinin yapılacağı söyledi. Çete efradının talebi, belirlenen fidyenin Bulgaristan topraklarında teslim alınıp sayılması, Maria Stone ve Katerina Tsilka'nın ise Osmanlı topraklarında serbest bırakılmasıydı. Söz konusu çeteye Amerikalı diplomatlar tarafından teminat dahi verilmişti ki buna göre komitacıların her türlü emniyet ve güvenlikleri sağlanacaktı. Eddy'e göre çete efradı yukarıda zikredilen 15 bin lira fidyenin üzerine çıkılmayacağına kani olursa kaçırdıkları kişileri serbest bırakacaklardı.¹²³

120 Feldman, "Deynostta na Amerikanskite Predstaviteli za Osvoobodavane na Misionerkata Elen Stoun", 71-72.

121 Feldman, "Deynostta na Amerikanskite Predstaviteli za Osvoobodavane na Misionerkata Elen Stoun", 72.

122 Feldman, "Deynostta na Amerikanskite Predstaviteli za Osvoobodavane na Misionerkata Elen Stoun", 72-73.

123 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 233-235; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na

Charles M. Dickinson İstanbul'a dönmüş olsa da kendisine bilgi akışını sağlayacak bir adamını Sofya'da bırakmıştı. ABD'li yetkililerce onun verdiği bilgilere itibar edilmemektedir. Öyle ki ABD Dışişleri Bakanlığı, Dickinson'a verdiği bir emirle Maria Stone'u ilgilendiren konulardan uzak durmasını istemişti. Ayrıca adamının da aktif bir şekilde görüşmelere katılması yasaklanmıştı. Buna rağmen Dickinson, adamı aracılığıyla komitacıların 25 bin liradan daha az bir fidyeyi kabul etmeye meyilli olduklarını öğrenmişti ki hemen ardından Orta Elçi John G. A. Leishman'dan Sofya'ya gitme talebinde bulunmuştu. Bu talep, işleri daha da karmaşık hâle getireceği düşüncesiyle reddedildi. Bunun üzerine Sofya'daki adamına telgraf çekerek fidye görüşmelerini yapmak üzere bölgeye yetkili kişilerin (W. W. Peet, Gargioulou ve Dr. House) gönderildiğini komitacılara bildirmesini istedi.¹²⁴

Dickinson'ın Sofya'daki adamı tüm yasakların aksine 23 Ocak 1902 tarihinde yaptığı görüşmeyle 14.500 lira fidye üzerinden Kristyo Asenov ile anlaşmıştı. Asenov, ayrıca Dr. House ile de kadınların serbest kalma şartlarını müzakere edecekti. Amerikan orta elçi, bu anlaşma haberine itibar etmese de yeni bir karar aldı. Bu karara göre Dickinson hiçbir şekilde komitacılarla görüşmeye yetkisi olmayan adamına telkinde bulunup onu uyarmalıydı. Ancak bu kararlara riayet edilmedi. Oysa adamı aracılığıyla House ile iletişime geçerek ona Bansko'ya gidip komitacılarla şartları konuşmasını söylemişti.¹²⁵

Dr. House, yetkili sıfatıyla bölgede bulunan W. W. Peet ve Gargioulou'dan Bansko'ya gitmesine müsaade edilmesini istedi. Bu talebe evvela sıcak bakılmasa da daha sonra kendisine gerekli izin verilerek komitacılarla önden bir görüşme yapmasına rıza gösterildi. Nitekim görüşmelerde bir aşamaya gelindikten sonra Peet ve Gargioulou da ona katılacaktı. House, görevli misyoner sıfatıyla 18 Ocak 1902 tarihinde Bansko'ya gitmek üzere Serez'den yola çıktı. Burada bir Protestanın (İvan Graçenov) evinde ikamet edecekti. Peet ve Gargioulou ise başka bir Protestanın (Kostadin Petkançin) evinde kalacaklardı.¹²⁶

Komitacılar adına Kristyo Asenov, Yane Sandanski ve Sava Mihaylov'un görüşmelerde bulunmak üzere bölgeye gitmesi kararlaştırılmıştı. Hristo Çernopeeve kadınların yanında kalacaktı.¹²⁷ House, Bansko'ya varduktan sonra misyonerlik faaliyetleriyle meşgul oldu. Dikkat çekmemek adına bölgedeki Protestanlarla bir araya geldi, kilise işleriyle uğraştı, kütüphane okumaları tertip etti. Bunlar yaşanırken edindiği bilgiler neticesinde ABD Dışişleri Bakanlığına gönderdiği bir telgrafla herhangi bir somut ilerlemenin yaşanmadığını bildiren Leishman, Maria Stone'un yaşamadığını, öldüğünü düşünmekteydi. Buna rağmen bir yandan da yetkili sıfatıyla görevlendirilen kişilerden iyi haberler beklemekteydi.¹²⁸ Bulgar Kapıkethüdası Geşov'un yeniden görüşmelerin başlayabileceğine dair öngörüsüne rağmen geçen süre zarfında olumlu bir gelişme olmamıştı. Orta Elçi John G. A. Leishman, görüşmelerin tıkanığında dem vurarak Gargioulou'nun çete efradıyla herhangi bir temas sağlayamadığından yakınmaktaydı. Kapıkethüdasının gözlemine göre Amerikalı

Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 120-121.

124 Feldman, "Deynostta na Amerikanskite Predstaviteli za Osvoobodavane na Misionerkata Elen Stoun", 73.

125 Feldman, "Deynostta na Amerikanskite Predstaviteli za Osvoobodavane na Misionerkata Elen Stoun", 73.

126 Feldman, "Deynostta na Amerikanskite Predstaviteli za Osvoobodavane na Misionerkata Elen Stoun", 74.

127 *Dvijeniето Otsam Vardara i Borbata s Virhovistit, Po Spomeni na Yane Sandanski, Çernopeeve, Sava Mihaylov, Hr. Kuslev, İv. Anastasov Girçeto, Petr Hr. Yurukov i Nikola Puşkarov*, 22.

128 Feldman, "Deynostta na Amerikanskite Predstaviteli za Osvoobodavane na Misionerkata Elen Stoun", 74-75.

diplomatta ciddi bir endişe hâkimdi. Çünkü uzun bir süredir Maria Stone'dan haber alınmaması misyonerin yaşayıp yaşamadığıyla ilgili şüphelerin artmasına sebep olmuştu.¹²⁹ Esirlerin öldüğüne dair söylentilerin çıkması, bu şüpheleri daha da arttırmıştı. Endişeleri ortadan kaldırmak için yetkililer tarafından bizzat Katerina Tsilka'nın kocasına; eşinin ve Maria Stone'un hayatta olduğuna dair güvence verilmişti.¹³⁰

Üç komitacı ve House, müzakere etmek üzere Kostadin Petkançin'in evinde buluştu. Komitacıların cebinde Maria Stone tarafından kaleme alınmış bir mektup vardı. House, görüşmeler neticesinde bir anlaşma zemini oluşsa da diğer arkadaşlarına danışmadan nihai bir karar alamayacağını beyan etmişti ki tek başına karar alabilme yetkisi de bulunmamaktaydı. Fidyeye olarak 14.500 liranın ödenmesi konusunda sözlü bir mutabakata varıldı. Buna göre fidye parası Banskó'ya yakın bir mahalde verilecekti. Kadınlar ise başka bir yerde serbest bırakılacaktı. Aynı zamanda House, Maria Stone'a yazdığı bir mektupla arkadaşlarını ikna etmek için çalışacağını temin etmişti.¹³¹

Anlaşmanın içeriğiyle ilgili olarak Selanik Valisi Mehmed Tefvik Paşa'nın eline istihbarat ulaşmıştı. Buna göre bir gazete muhabirinin Selanik'teki İngiliz konsolosuna çektiği telgraf, kadınların Osmanlı Devleti sınırları içerisinde serbest bırakılmasına dair alınan kararın Katerina Tsilka'nın yeni doğum yapmasından kaynaklı olarak değiştirildiği haberini vermektedir. Paralar, Banskó'da komitacılara teslim edilecekti, ancak kadınlar Bulgaristan Prensiği sınırları içerisinde serbest bırakılıp daha sonra Selanik'e gelecektlerdi.¹³² Bu muhabire göre kadınların Prensiğlik sınırları içerisinde salıverilmeleri, suçun Bulgaristan üzerine atılmasına sebep olabilirdi.¹³³

Sözlü bir anlaşmaya varılmış olsa da sürecin uzaması ve House'un diğer iki Amerikalı yetkiliye danışacak olması komitacıları oldukça rahatsız etmişti. Maria Stone'a son mektubunu yazması konusunda talimat verirken açıkça kadınları tehdit etmişlerdi. "Eğer şimdi bu işi bitirmezlerse sizden bir daha haber almayı beklemesinler. 25 bin lira ve üzeri fidye parası talep edeceğiz" sözleriyle Amerikalıların üzerinde bir baskı yaratmak istedikleri aşikârdı. Keza Maria Stone da ortaya çıkan bu durumdan hem kendisi hem de Katerina Tsilka ve onun esaret döneminde dünyaya gelen çocuğu için oldukça endişeliydi. House'un mektubunda arkadaşlarını ikna etmeye çalışacağına dair sarf ettiği sözler, iki kadını da öfkelenirerek sitem içerikli birer mektup yazmalarına sebep olmuştu.¹³⁴

Maria Stone, komitacıların teklifinin kabul edilmesini isteyip "neden bu gecikme? Özgür olacağımızın müjdesini almak için sizinle görüşmeye gönderilen kişilerin geri dönmelerini geceler boyu bekledik. Ama şimdi daha da uzun bir süre acı ve üzüntü içinde beklemek zorundayız" diyerek ruhsal hâlini tarif etmişti. Aynı şekilde Katerina Tsilka da "bize bu kadar acı çektirmeye cesaret eden bu insanlar kim?" sorusunu yöneltmişti. "Beş aya yakın çektiğimiz acıya bir ay bile dayanmalarını isterim. Küçük kızıma şefkat duymuyorlar mı? Çocuğumun acı çektiğinde benim çektiğim ıstırabı hayal etmeye çalışın. Görünüşe göre parayı elinde bu-

129 Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali, 236-237.

130 Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali, 237-238.

131 McClure's Magazine, "Six Months Among Brigands" (September 1902), 468.

132 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 12.

133 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 11.

134 McClure's Magazine, "Six Months Among Brigands" (September 1902), 468.

lunduranlar biz ölene kadar bekleyecek” sözleriyle Dr. House’a isyanını haykırıp “lütfen çabuk davranın” çağrısında bulunmuştu.¹³⁵

Amerikan Orta Elçi Leishman, Gargioulo ve Peet’e verdiği bir emirle sunulan şartlar üzerinden anlaşma yapılarak zaman kaybedilmemesini istedi. Neticesinde kısa bir süre sonra komitacıların şartları kabul edildi. Leishman’a haber gönderilerek paraların Bansko’ya yakın bir yerde komitacılara verileceği ve kadınların yaklaşık olarak on gün sonra serbest bırakılacağı bildirildi. Konuyla ilgili olarak Gargioulo’nun kurduğu bir planı vardı. Ona göre İstanbul’dan yola çıkacak paralar Serez’den Demirhisar’a trenle, Demirhisar’dan da Yukarı Cuma’ya kervanla taşınacaktı. Plana göre paraların taşınacağı ilk gece Demirhisar’dan geçilmesi gerekmektedir. Bu planın başarıyla yerine getirilebilmesi amacıyla İstanbul’daki Amerika Başkonsolosluğu da Babıali nezdinde girişimlerde bulunarak Hariciye Nezaretinden bazı izinler almaya çalışacaktı. Osmanlı yerel askerî ve mülki idare tarafından kendilerine engellerin çıkarılmaması adına bazı kararların alınması beklenmekteydi.¹³⁶

Gerekli hazırlıklar yapıldı. Osmanlı Bankasından para çekilip alınan güvenlik önlemleri neticesinde İstanbul’dan hareket edildi. Komitacılar tarafından 25 bin lira fidyeye talep edildiği herkesin malumuydu. Orta Elçi Leishman, bu açıdan bankadan 15 bin liraya tekabül eden 66 bin dolar çekerek merak uyandırmamak istedi. Aynı şekilde işin kolaylıkla tamamlanabilmesi için Osmanlı askerî ve mülki idarecilerden engellerin çıkarılmayacağı yönünde Babıali’den de gerekli sözler alınmıştı. Leishman, edilen taleplerin yerine getirilmesinin ardından komitacılar tarafından girişilebilecek eylemlerden Osmanlı Devleti’nin sorumlu tutulmayacağı konusunda teminat vermişti. Buna rağmen ilgili yerlere emirler iletildiyse de yerel idareciler tarafından buna uyulmadığı görülmüştü. Aksine tedbirler arttırılarak Osmanlı askerinin faaliyetleri yoğunlaşmıştı. Bu da görüşmeleri yapan iki tarafta tedirginlik yaratarak geri çekilmelerine sebep olmuştu. Leishman, Osmanlı hariciye nazırıyla birçok görüşme gerçekleştirerek yerel idarecilerin tutumundan şikâyet edip işleri kolaylaştırmalarını istemişti.¹³⁷

Bulgar Tüccar Vekili Atanas Şopov, önlemlerin sıklaştırıldığı bir dönemde yayılan bir söylentiye Sofya’ya bildirdi. Dışişleri Müdürlüğüne çektiği 30 Ocak 1902 tarihli bir telgrafla Selanik’teki siyasi çevrenin Katerina Tsilka ve eşinin Maria Stone’u kaçırma planının içinde oldukları ve onların bilgisi ve rızası dâhilinde kaçırılmanın gerçekleştiğine inandıklarını dile getirdi. Çiftin, Makedonya İhtilal Komitesi ile bağlantıları olduğu tahmin edilmekteydi.¹³⁸ Aslında bu yeni bir konu değildi. Zira Selanik Valisi Mehmed Tevfik Paşa, kaçırılma olayının kendisine aksettirildiği ilk zamanlarda Katerina Tsilka’ya yönelik şüphelerini merkeze bildirmişti.¹³⁹

Geçen süre zarfında Osmanlı Dâhiliye Nazırı Mehmed Memduh Paşa, hem Maria Stone ve Katerina Tsilka hem de Bulgar hükûmetiyle ilgili yapmış olduğu tahkikatı Sadarete bildirdi. Buna göre Maria Stone, Makedonya Komitesi’ne üye bir kişiydi ve kaçırılması kendi rızası dâhilinde gerçekleşmiş bir eylemdi. Adına talep edilen fidyeye ABD hükûmeti tarafından ödenecek olsa da paralar ilkbaharda tertip edilecek bir ayaklanma girişiminde kullanılmak

135 McClure’s Magazine, “Six Months Among Brigands” (September 1902), 468; *İlyustratsiya İllinden*, “Plenyavaneto na Mis El. Ston i gja Katerina Stefanova Tsilka” (Septemvri-Oktomvri 1933), 28.

136 Feldman, “Deynostta na Amerikanskite Predstaviteli za Osvobodjavane na Misionerkata Elen Stoun”, 75.

137 Feldman, “Deynostta na Amerikanskite Predstaviteli za Osvobodjavane na Misionerkata Elen Stoun”, 76.

138 Aferata “Mis Stoun”, *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 239-240.

139 BOA, A.MTZ.04, 15, 8, 13.

üzere bilahare Osmanlı Devleti'nden alınacaktı. Bulgar hükûmeti, bunu tüm devletler nezdinde Osmanlı Devleti'nin "şeref ve itibarını" zedelemek amacıyla yapılacağı konusunda komitacıları ikna etmişti. Hatta bir Bulgar olan Katerina Tsilka'nın dahi bu amaç uğrunda kaçırılarak olayın Türkler tarafından gerçekleştirildiğine dair propaganda yapılmasına bir vesile yaratmıştı.¹⁴⁰ Maria Stone'a dönemin Menlik Kaymakamı Süleyman Kâni Bey de şüphe duyuyordu. Ona göre Stone, Yane Sandanski ve Hristo Çernopeeve ile anlaşmıştı ve bu kaçırılma olayı "danışıklı bir dövüş" idi.¹⁴¹

Sadrazam Mehmed Said Paşa, Bulgaristan Komiserliğinden konuya ilişkin incelemeler yapılarak sonucun bildirilmesini istedi.¹⁴² Gerekli araştırmaları yapan Komiser Ali Ferruh Bey'e göre kadınları kaçıran komitacıların isimleri Amerikalı yetkililer tarafından bilinmekteydi. Bununla birlikte Katerina Tsilka'nın kocası kendisinden emin ve sakin bir şekilde eşini bulabilmek adına "kıtbiyane bir tavır" ile ortalarda dolaşmaktaydı. Kendisi Amerikalı konsolos tarafından Komiserhaneye gönderilerek elindeki mektubu okumuştur. Ali Ferruh Bey'e göre bu mektup, suçun Osmanlı Devleti'ne yüklenemeyeceğini gösterir ve meselenin gerçek yüzü herkesçe bilindiğinden dolayı Türklere isnat edilebilecek her türlü suçlamaları bertaraf edebilecek türdendi.¹⁴³

Kaçırılan kadınlara yönelik şüphelerin hissedildiği bir dönemde komitacılarla Amerikalı yetkililer arasında sunulan şartlar üzerinden 31 Ocak 1902 tarihinde bir anlaşmaya varıldı. Gargioulou, görüştüğü Miralay Osman Bey'e İstanbul'dan görevlendirilen elçilik ikinci tercümanının Sofya'ya giderek paraları komitacılara vereceğini ve kendisinin de Serez'e doğru yola çıkacağını söylemişti.¹⁴⁴ Aslında burada komutan üzerinden Osmanlı kuvvetlerini yanlış yönlendirme siyaseti benimsenmişti. Zira komitacılarla Amerikalıların yaptığı anlaşmaya göre bavul içinde taşınacak olan altın liralara Bansko'ya getirilecekti. Ancak bu paralar İstanbul'dan itibaren Osmanlı askerinin gözetiminde ve eşliğinde taşınacağından dolayı bir plan kuruldu. Buna göre askerî yetkililerin fark etmeyeceği şekilde paraların komitacılara verilip bavulların kurşunla doldurulması ve sanki fidye ödenmemiş ve komitacılarla henüz temas sağlanmamış gibi bavulların elçilik ikinci tercümanıya İstanbul'a geri gönderilmesi kararlaştırılmıştı. Kurulan planın başarıya ulaştığı söylenebilirdi ki müzakerelerde bulunan House'un iddiasına göre paralar bir akşam yemeğinden istifade edilerek komitacılara verilmişti.¹⁴⁵

Gargioulou, Miralay Osman Bey'le yaptığı bu görüşmenin hemen ertesinde Leishman'a çektiği bir telgrafla fidyenin komitacılara ödendiğini bildirdi. Aynı şekilde Maria Stone da Gargioulou, Peet ve House tarafından ortak kaleme alınan bir mektupla durumdan haberdar edilerek kadınların hissettikleri endişe ve tedirginlikleri giderilmeye çalışıldı. Bu telgrafa

140 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 28.

141 Süleyman Kâni İrtem, *Osmanlı Devleti'nin Makedonya Meselesi, Balkanlar'ın Kördüğümü*, haz. Osman Selim Kocahanoğlu (İstanbul: Temel Yayınları, 1999), 172-173.

142 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 6.

143 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 7.

144 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 14.

145 *Dvijenieto Otsam Vardara i Borbata s Virhovistit, Po Spomeni na Yane Sandanski, Çernopeeve, Sava Mihaylov, Hr. Kuslev, İv. Anastasov Girçeto, Petir Hr. Yurukov i Nikola Puşkarov*, 23; Feldman, "Deynostta na Amerikanskite Predstaviteli za Osvobodjavane na Misionerkata Elen Stoun", 76-77; Hristo Silyanov, *Osvoboditelnite Borbi na Makedoniya*, Tom 1 (Sofya: İzdatelstvo Nauka i İzkustvo, 1983), 88.

göre Maria Stone'u karşılamak üzere "büyük bir sevinçle" Serez'e doğru yola çıkılacaktı.¹⁴⁶ Ancak fidyenin ödendiğinin resmen duyurulması bir süre geciktirildi. Bununla Osmanlı askerinin hemen takibat yaparak komitacıların izini sürmesi engellenmeye çalışıldı.¹⁴⁷ Öyle ki Yane Sandaski, paraların alınacağı zamanda 250 civarındaki Osmanlı askerinin bölgeyi sardığını ifade etmişti.¹⁴⁸

Sürecin gizlilikle yürütülmesi bazı şayiaların çıkmasına yol açtı. İstanbul'daki Bulgar Kapıkethüdası Geşov, görüşmelerin tamamen kesildiğine dair yayılan bir söylentiyle ilgili olarak Sofya'yı bilgilendirerek tahkikatını yaptı. Orta Elçi Leishman ile gerçekleştirdiği görüşmede böyle bir durumun söz konusu olmadığını öğrenmişti. Bölgedeki Osmanlı kuvvetlerinin hareketliliğinden kaynaklı olarak komitacıların ısrarıyla görüşmeler sadece askıya alınmıştı. Yapılan anlaşmada herhangi değişiklik yoktu ve sadece anlaşmadaki sözlerin yerine getirilmesi için uygun bir zaman beklenecekti. Geşov'a göre Gargioulo ve beraberindeki kişiler bazı zorluklar yaşasalar da bunlar İstanbul'daki Amerika Başkonsolosluğunu ilgilendirmeyen Osmanlı yerel askerî ve mülki idarecilerin tutumundan kaynaklı sorunlardı.¹⁴⁹

Osmanlı idarecileri, Maria Stone'un sağ salim kurtarılabilmesi için yerel askerî ve mülki idareciler vasıtasıyla işleri kolaylaştırmaya çalışmışlardı. Görüşmelerin yapıldığı bölgede bulunan Amerikalı yetkililer, Osmanlı Devleti tarafından alınan bu tedbirlerin kapsamının Serez, Demirhisar, Üsküp, Selanik ve Nevrekop'a kadar genişletilmesini faydalı görek bir talepte bulunmuşlardı. Bu talebin gerekçesi, Osmanlı kuvvetlerinin Makedonya'nın genelinde yoğunlaşan askerî hareketliliğiydi. Leishman, 5 Şubat 1902 tarihinde Hariciye Nezaretine verdiği bir taktirle Babıalî'den alışılmışın dışında ve yoğun taleplerde bulunduğunu itiraf etse de olayın vahametinin bu isteklerde bulunmasını zorunlu kıldığını dile getirmişti. Ona göre talepleri Osmanlı Devleti tarafından yerine getirilmezse komitacıların elinde bulunan Maria Stone'un hayatı tehlikeye girebilirdi. Eğer talebe olumlu yanıt verilip önlemler alınırsa Maria Stone ve beraberindekiler kısa bir süre içerisinde serbest bırakılırlardı. Amerikan orta elçi, Osmanlı Hariciye Nezareti aracılığıyla Sultan II. Abdülhamid'in bir karar almasını diledi.¹⁵⁰

Osmanlı yerel mülki ve askerî idareciler komitacılara karşı önlemler almayı sürdürürken diğer yandan ABD'nin taleplerine olumlu yanıt verilerek bazı tedbirlere başvurulmuş ve bu emirler Seraskerlik aracılığıyla gerekli mercilere iletilmişti. Ancak Babıalî'nin elinde hâlen iddia edildiği gibi bölgede yoğun bir askerî hareketliliğin yaşandığına dair malumat yoktu. Buna rağmen Amerikalı Baştercüman Gargioulo, Serez ve civarında devriyeye çıkılmamasını ve eşkiyaların izini sürmekle vazifeli takip müfrezelerinin kıtalarına geri çağrılmasını talep etmişti. Sadarete göre bu istekler, Amerikalı yetkililer tarafından daha önce edilen talepleri aşan isteklerdi. Bundan dolayı da Osmanlı askerî kuvvetleri ne görevlerini bırakabilir ne de bir süre erteleyebilirdi.¹⁵¹

146 *McClure's Magazine*, "Six Months Among Brigands" (September 1902), 469; *İlyustratsiya İllinden*, "Plenyavaneto na Mis El. Ston i g.ja Katerina Stefanova Tsilka" (Septemvri-Oktomvri 1933), 29.

147 Reeve, *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonia Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone*, 110.

148 *Dvijenieto Otsam Vardara i Borbata s Virhovistit, Po Spomeni na Yane Sandanski, Černopec, Sava Mihaylov, Hr. Kuslev, İv. Anastasov Girçeto, Petr Hr. Yurukov i Nikola Puşkarov*, 22.

149 Aferata "Mis Stoun", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 240-241.

150 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 4.

151 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 20.

Keza Serez'deki Dokuzuncu Nizamiye Fırkası Komutanı Ferik İbrahim Paşa da Seraskerliğe gönderdiği bir yazıyla tüm askerî faaliyetlerin eskiden olduğu gibi devam etmesi ve bölgedeki emniyet ve güvenliğin korunup komitacıların yakalanması için görevlendirilen müfrezelerin aynı şekilde vazifelerini sürdürmeleri konusunda bilgilendirme yaptıklarını bildirdi.¹⁵² Seraskerlik de buna benzer kararları ilgili yerlere ilemişti. Serasker Mehmed Rıza Paşa, çete mensuplarını yakalamakla görevli takip müfrezelerinin kıtalarına geri dönmelerine gerek olmadığına dair Sadaret telgrafını Dokuzuncu Fırka Komutanlığına ve Üçüncü Ordu Müşiriyeti Vekâletine tebliğ etmişti.¹⁵³

Bir yandan ikili görüşmeler devam ederken öte yandan fidye parasının komitacılara ödenip ödenmediği konusu netleştirilmeye çalışılmaktaydı. Selanik ve civarında fidyenin ödenmediğine dair yaygın bir kanaat vardı. Bulgar Tüccar Vekili Atanas Şopov dahi net bilgilere ulaşamamıştı. Ona göre komitacılarla görüşmeler yapan Peet, House ve Gargioulo, Nevrekop üzerinden Serez'e dönmüşlerdi. Fidyeye parasını taşıyan ABD Temsilciliği ikinci tercümanı da aynı şekilde paralarla İstanbul'a dönmeye hazırlanmaktaydı. Şopov'a göre "Maria Stone'un kaderiyle ilgili şu an için hiçbir şey bilinmemekteydi".¹⁵⁴ Buna rağmen müzakereleri gerçekleştiren kişilerde misyoner kadının özgürlüğüne kavuşacağına dair "küçük birer umut" vardı.¹⁵⁵ Zira Amerikalı yetkililerin komitacılarla görüşmelerini başarılı bir şekilde sürdürdüğü tahmin edilmekteydi. Hatta fidyenin bir bölümünün verildiği, diğer kısmının yakın bir zamanda teslim edileceği düşünülmekteydi.¹⁵⁶

ABD Temsilciliğinin Osmanlı Hariciye Nezaretine verdiği 12 Şubat 1902 tarihli takrir, tüm bu bilinmezliği ortadan kaldırdı ve fidyenin komitacılara ödendiği netleşti. Kadınların sağ salim kurtarılması adına Osmanlı askerinin bölgede yürüttüğü faaliyetlerini sona erdirmesi için ilgililere bazı emirlerin verilmesi beklenmekteydi. Temsilciliğin bu takririne göre aksi durumda Osmanlı kuvvetleri tarafından girilecek bir harekât, kadınların ve çocuğun ölmesine yol açacağı gibi komitacılara ödenen büyük meblağı da "heba" edecekti.¹⁵⁷

Osmanlı Devleti'nin Üçüncü Ordu Komutanı Hayri Paşa, görüştüğü Selanik Bulgar tüccar vekiline fidyenin komitacılara ödendiği bilgisini vermişti. Şopov ise Selanik'teki siyasi çevrenin bu malumata itimat etmediği kanısındaydı.¹⁵⁸ Bunun gizlilikle yürütülen bir sürecin neticeleri olduğu söylenebilirdi. Nitekim Bulgar diplomata göre bazı kesimler ısrarlı bir şekilde fidyenin ödendiğine inanmamaya devam etmekteydi. Ancak kendisi bu bilginin doğru olabileceği ihtimali üzerine durdu ki yaptığı tahkikat neticesinde fidye paralarının Serez'e yakın konumda bulunan bir Rum manastırında sayıldığını tahmin etmekteydi. Ona göre komitacıların şartı paralar sayıldıktan 10 gün sonra Maria Stone'un serbest bırakılması olsa da içinde bulunulan dönem itibarıyla bu şartta uyulmamıştı.¹⁵⁹ Leishman, 17 Şubat 1902

152 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 23.

153 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 22.

154 Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali, 241.

155 Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali, 241.

156 Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali, 242.

157 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 98.

158 Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali, 243; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 123.

159 Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali, 243-244; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 124.

tarihinde görüştüğü Bulgar Kapıkethüdası Gešov'a yaklaşık olarak iki hafta önce komitacılara fidyenin ödendiğini söyledi. Amerikalı diplomata göre Maria Stone'un henüz serbest bırakılmamasının gerekçesi yerel koşullar ve durumlarda aranmalıydı. Ancak o, komitacıların sözünde durup misyoneri serbest bırakacaklarına inanmaktaydı.¹⁶⁰

Amerikan Orta Elçi Leishman, Dâhiliye Nazırı Mehmed Memduh Paşa ile yaptığı görüşmede Osmanlı kuvvetlerinin yürüttüğü çalışmalardan şikâyetçiydi. Ona göre fidyenin verilmesinin ardından Maria Stone ve beraberindeki kişiler Serez'deki bir yere götürülmüşlerse de serbest bırakılmamışlardı. Bunun sebebi Ferik İbrahim Paşa ile jandarmaların mahallerde yaptıkları aramalardı. Leishman, bu faaliyetlerin sürmesi hâlinde komitacıların kadınları öldürebileceği korkusu içerisindeydi. Ona göre bunun yaşanması, Osmanlı yetkilileri tarafından gösterilen çabanın sonuçsuz kalması anlamına gelecekti ki Maria Stone'un öldürülmesi aynı zamanda Babıali'yi bu hadiseden sorumlu kılacaktı. Bundan dolayı Leishman, misyoner kadının kurtarılması ve özgürlüğüne kavuşturulması için askerî operasyonlara geçici olarak ara verilmesini istedi. Dâhiliye nazırına göre Osmanlı sınırları içerisinde olduğu söylenen kadının öldürülmesi birtakım olumsuz seslerin yükselmesine neden olabilirdi. Bundan dolayıydı ki nazır, taleplere olumlu cevap verilmesinden yana kanaat belirtmişti.¹⁶¹

Leishman diğer yandan konuyla ilgili olarak Hariciye Nazırı Ahmed Tefvik Paşa ile görüşerek fidyenin ödendiğini yineleyip Maria Stone'un serbest bırakılmasına dair hazırlıkların yapıldığını söyledi. Ancak ona göre yerel askerî ve mülki idareciler merkezden verilen emirlere uymayıp faaliyetlerini sürdürmekte ve Maria Stone'un hayatını tehlikeye atmaktaydı. Amerikalı diplomat, yaşanabilecek olumsuz durumdan Osmanlı Devleti'nin sorumlu tutulabileceğini hatırlatarak bazı tedbirlere başvurulmasını bekledi. Nazıra göre ise padişah emri gereğince ABD yetkililerine daha evvel verilen taahhütlere riayet edilmekteydi. Paşa, tüm mevkilerde görev yapan Osmanlı askerine operasyonlarını ertelemeleri yönünde verilebilecek bir emrin bölgenin asayişini tehdit edebileceği kanısındaydı. Bundan dolayı talep edilen kararın alınmasını uygun bulmadı.¹⁶²

Amerikalı diplomat, ilgili bölgelerdeki tüm Osmanlı kuvvetlerinin silah bırakmasını talep etmemekteydi. Onun istediği sadece köyleri arayan askerlerin operasyonlarına ara vermesiydi. Ayrıca komitacıların "ürkmelerine" sebep olabilecek asker sevkinden de geçici olarak vazgeçilmesinden yanaydı. Kaldı ki ona göre bu tedbirlere başvurulması bir "zaruriyet" idi. Osmanlı hariciye nazırı ise daha öncesinden verilen teminatlarla uygun hareket edildiğini yineleyerek hiçbir mesuliyetin kabul edilmeyeceğini belirtti. Nazır Ahmed Tefvik Paşa'ya göre bölge asayışı açısından Serez Sancağı dâhilindeki askerî faaliyetlere ara verilmesi mümkün değildi. Ancak gelecekte yaşanması muhtemel sorunlara sebep olmamak ve ABD yetkililerinin bir mesele çıkarmasına vesile yaratmamak adına bir kararın alınmasını faydalı gördü. Buna göre yerel askerî idareciler, görevli sıfatıyla bölgede bulunan Baştercüman Gargioulo ile fikir alışverişinde bulunarak ve iş birliği içerisinde hareket ederek bir orta yol tayin edilebilirdi.¹⁶³

160 Aferata "Mis Stoun", *Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 242; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 123.

161 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 33.

162 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 26.

163 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 26.

Osmanlı Hariciye Nezareti, bu görüşmenin ardından ABD Temsilciliğine bir takrir verdi. Fidyeye görüşmelerini yapmak ve Maria Stone'u özgürlüğüne kavuşturmak için görevlendirilmiş Amerikalı yetkililer, Osmanlı askerî ve mülki idaresi tarafından engellendikleri yönünde bazı söylemlerde bulunmuşlar ve bu söylemler Osmanlı Devleti nezdinde "üzüntüye" sebep olmuştu. Bu takrire göre genel barış ve huzurun korunması adına çalışan bir hükûmete ait sorumlulukla hareket edilerek Osmanlı topraklarının bir bölgesinde asayişin bozulmasına yol açabilecek askerî harekâtın iptali gibi bir tedbire başvurmak imkânsızdı. Nitekim yerel idarecilere gerekli emirler verilerek harfiyen uygulanmış ve uygulanmaya da devam edecekti. Son olarak konunun üzerinden Osmanlı Devleti'ne yüklenebilecek bir sorumluluğun kabul edilmeyeceği net bir şekilde ifade edildi.¹⁶⁴

Hariciye Nezareti, Makedonya'daki komitacı varlığının yaratmış olduğu tesiri anlatabilmek için yeni bir takrir hazırlayarak 19 Şubat 1902 tarihinde ABD Temsilciliğine verdi. Buna göre Serez'den alınan bir bilgiye istinaden komitacılar tarafından tertip edilen çetelerin sayısı günden güne artmaktaydı. Tüm bu çetelerin misyoner kadını esir ettikleri varsayılsa da onların serbest bırakılacağı mahallin tam anlamıyla bilinmemesi, karar alıcı yerel askerî ve mülki idarecileri zor durumda bırakmaktaydı. Bundan dolayı Amerikalı yetkililerin bazı talepleri Osmanlı askerinin çetelere yönelik operasyonlarını sekteye uğratabilecek türdendi. Fidyenin ödenmesinin ardından kadınlar Bulgaristan Prensiği ya da Serez Sancağı dâhilinde serbest bırakılabilirlerdi. Ancak bu takrire göre misyoneri kaçıran komitacılar birtakım bahaneler öne sürerek kadınları serbest bırakmayı erteleyip yaptıkları "edepsizlikleri" daha da büyütme amacıyla zaman kazanma arzusu içerisindediler. Hariciye nazırı aracılığıyla sunulan bu takrirden Amerika Temsilciliğine bir teminat verildi. Buna göre Babıali kendisine aktarılacak doğru ve net bilgiler neticesinde faaliyete geçme niyeti içerisindeydi. Bununla birlikte "hoşnutsuzluk yaratan bu hadisenin" olumlu neticelenmesine değin takibat yapılmayacak tutuklama olmayacaktı.¹⁶⁵ Bu karar, Sultan II. Abdülhamid nezdinde memnuniyet yaratmıştı ve padişah meselenin en kısa süre içerisinde tamamlanmasını arzu etmekteydi.¹⁶⁶

ABD Temsilciliği, Osmanlı takrirlerine cevap niteliğinde bir yazı hazırlayarak 19 Şubat 1902 tarihinde Hariciye Nezaretine verdi. Leishman'a göre yapılan görüşmelerde ortaya çıkan bir yanlış anlaşılma vardı. O, Babıali'nin kararlarından şikâyetçi olmadığı gibi Sadaret aracılığıyla ilgili kişilere verilen emirlere de itiraz etmediği iddiasındaydı. Ona göre aslında şikâyet ettiği husus, İstanbul'dan verilen emirlerle yerel idarecilerin uymaması ve neticesinde bu emirlerin sonuç getirmemiş olmasıydı. Leishman'a göre emirlere uyulmuş olunsaydı Maria Stone ve beraberindeki kişiler kurtarılıp ailelerinin yanlarında olurlardı. Ayrıca kadınların nerede serbest bırakılacağına dair bir malumatın olmadığını, aldığı istihbarata göre Serez civarında salıverilmelerinin muhtemel olduğunu belirtmişti. Üstelik yetkililer arasında yapılan anlaşmaya uyulmamasından dolayı fidye parası zamanında ödenememişti. Takrirden önce Osmanlı hariciye nazırı ile Amerikan orta elçi arasındaki taahhütlere bu şekilde uyulmaması ve bu emirleri yerine getirmekle görevli kişilerin cezasız kalması ABD nezdinde "üzüntü" yaratmıştı. Tüm bu yaşananlardan Osmanlı Devleti sorumlu tutulmaktaydı.¹⁶⁷

164 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 31.

165 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 32.

166 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 35.

167 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 39.

İkili görüşmelerin neticesinde belli bir aşamaya gelinmişti. Kadınların kurtarılmaya yakın olduğu belliydi. Serez'deki Dokuzuncu Nizamiye Fırkası Komutanı Ferik İbrahim Paşa, merkeze çektiği telgrafla Maria Stone ve beraberindeki kişilerin 23 Şubat'ın ilk saatlerinde Ustrumca'da serbest bırakıldığı haberini verdi.¹⁶⁸ Ardından İstanbul'daki ABD Temsilciliği, Hariciye Nezaretine kadınların ailelerine kavuştuğunu bildirdi. Bu olaya karışan kim olursa olsun ve nerede bulunursa bulunsun Osmanlı kuvvetlerince yakalanmaları adına çalışılacağı ümit edilmekteydi. Leishman'a göre bu komitacıların adli makamlara teslim edilmeleri için katı önlemler alınmalıydı.¹⁶⁹ Nitekim kadınları kaçıran komitacıların yakalanması amacıyla bölgeye takip müfrezesi gönderilmişti.¹⁷⁰ Hariciye Nazırı Ahmed Tefik Paşa'ya göre komitacıların yakalanması amacıyla tedbir alınmaya devam edilmekteydi. Osmanlı kuvvetleri, Babıali nezdinde istenen neticenin hasıl olabilmesi için teyakkuz hâlinde bulunmaları konusunda uyarılmışlardı.¹⁷¹ Baştercüman Gargioulou, Selanik valisiyle yaptığı görüşmede üstü kapalı ifadeler kullanarak komitacıların Bulgaristan Prensiği'nden hareketle sınırı geçip paraları almaya geldiklerini anlatmıştı. Ancak fidyenin Prenslikte mi yoksa Osmanlı Devleti tarafında mı verildiğini söylememişti. Komitacılarla yapmış oldukları bir anlaşmadan kaynaklı olarak bunu söyleyemeyeceğini ifade etmekteydi.¹⁷²

Atanas Şopov da Bulgaristan Prensiği Dışişleri Müdürlüğüne yolladığı 23 Şubat 1902 tarihli telgrafla misyonerin "özgürlüğüne kavuştuğunu" müjdeledi.¹⁷³ Serbest bırakılan kadınlar Selanik'e doğru yola çıkmışlardı. Gargioulou, kadınların Ustrumca'dan Selanik'e varmalarının ardından ilk vapurla İstanbul'a gideceklerini açıkladı. Selanik valisi, misyonerleri ne şekilde etkileyebileceğini de göz önünde bulundurarak kaçırılma olayına karıştığından şüphelenilen Katerina Tsilka'nın bir müddet şehirde kalıp sorguya çekilmesini faydalı gördü.¹⁷⁴ Aynı zamanda vali, daha evvel verilen bir tavsiyeyle Katerina Tsilka'nın kocasının gözden kaçırılmaması konusunda uyarılmıştı.¹⁷⁵ Atanas Şopov, bu konuyla alakalı olarak valiyle görüştü. Mehmed Tefik Paşa, Tsilka ailesine yönelik ciddi şüphelerin olduğunu belirtmişti. Fakat Şopov'a göre adli makamlarda bu şüpheleri doğrulayabilecek kanıtlar mevcut değildi. Ancak buna rağmen sorguları sürmekteydi.¹⁷⁶ Başkonsolos Charles M. Dickinson ise bay ve bayan Tsilka'nın idam edilmemesi için Selanik'e giderek yetkilileri ikna etmeye çalışmıştı.¹⁷⁷

Gargioulou, Selanik valisiyle gerçekleştirdiği yeni bir görüşmesinde kadınların İstanbul'a çağrılmasından vazgeçildiğini bildirdi.¹⁷⁸ Kadınlar, Ustrumca'daki ilk sorgularında olayı genel hatlarıyla anlatmışlardı.¹⁷⁹ Bu sorguda üstü kapalı ifadeler kullanan Stone, işin aslını ve gerçekleri Amerikan Orta Elçi Leishman ve Baştercüman Gargioulou'dan başkasına an-

168 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 49.

169 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 81.

170 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 49.

171 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 79.

172 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 60

173 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 244; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 124.

174 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 53.

175 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 45.

176 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 251.

177 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 251-252; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 129.

178 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 62.

179 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 89.

latmayacağını söylemişti. Selanik Valisi Mehmed Tevfik Paşa'nın verdiği bilgilere istinaden İstanbul'a gitmekten vazgeçen Maria Stone doğruca ABD'ye gidecekti.¹⁸⁰

Bulgaristan Komiseri Ali Ferruh Bey'e göre ABD'ye gidecek olan Maria Stone'un yaklaşık altı ay süren esaret dönemini anlatmak amacıyla yayımlar yapacağından ve konferanslar tertip edeceğinden "zerre şüphe yoktu". Komiser, misyoner kadının bir süre ABD'ye gitmemesi gerektiğini savunmaktaydı. Ayrıca ABD hâkimlerinin komitacıların tutuklanması ve verilen fidye parasının onlardan geri alınması amacıyla Sofya nezdinde girişimlerde bulunmayacakları muhtemeldi. Zira girişimlerde bulunulursa "malum olan fesat" tam manasıyla gün yüzüne çıkabilirdi.¹⁸¹ Bulgar Tüccar Vekili Atanas Şopov, Bulgaristan Prensiği Dışişleri Müdürü Stoyan Danev'e verdiği bir bilgiyle Maria Stone'un anılarını anlatmak amacıyla birçok konferans düzenleyeceğini bildiren bunları yayımlamak üzere bir dergi (*McClure's Magazine*) ile sözleşme imzalandığını duyurdu.¹⁸² Komiser Ali Ferruh Bey de bu bilgiye ulaşmıştı.¹⁸³ Nitekim Mayıs 1902'de çıkarılmaya başlayan seri, Ekim 1902'de son bulmuştu.¹⁸⁴ Bununla birlikte olaya karıştığından şüphelenilen bazı kişiler tutuklandıktan sonra serbest bırakılmışlardı.¹⁸⁵

SONUÇ

Makedonya Sorununun içinde barındırdığı birçok dinamiği vardır. İlgili sorun hakkında yapılacak bir değerlendirme, bu dinamikler göz önünde bulundurularak olmalıdır. Sosyoekonomik koşullar, Osmanlı Devleti'nin durumu ve olaylara yönelik tutum ve yaklaşımı, Büyük Güçlerin çıkar ve menfaatleri, Balkan hükümetlerinin gelişimleri ve benimsedikleri politikalar, milliyetçilik, din ve eğitim, diplomasi, silahlı mücadele yolunu tercih eden örgüt ve komitelerin varlığı bu dinamikler arasında sayılabilir. 1871 yılında basında tanımı yapılan Makedonya Sorununun 19. yüzyılın son çeyreğinde net bir hâl alıp büyümesi ve derinleşmesi, dönemin siyasetine yön verebilecek bir araca dönüşmesine yol açmıştır. Her bir dinamik, ayrı bir çalışma konusu olabilir. Bununla birlikte yukarıda sözü edilen dinamiklerin neden-sonuç ilişkisi bağlamında birbiriyle bağlantılı oldukları dile getirilmelidir.

Makedonya'nın özerkliğini siyasi hedef olarak belirleyen İç Makedonya Edirne-Trakya İhtilal Örgütü'nün (VMORO) faaliyetlerine de bu perspektiften bakılmalıdır. Eylemleriyle dikkat çekerek *Vilâyat-ı Selâse*'de reformlar gerçekleştirilmesini sağlamak, Avrupalı Büyük

180 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 71.

181 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 76.

182 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 250-252; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 128-129.

183 BOA, A.MTZ.04, 17, 3, 83.

184 *McClure's Magazine*, "Six Months Among Brigands" (May 1902), 3-16; *McClure's Magazine*, "Six Months Among Brigands" (June 1902), 99-109; *McClure's Magazine*, "Six Months Among Brigands" (July 1902), 222-231; *McClure's Magazine*, "Six Months Among Brigands" (August 1902), 291-300; *McClure's Magazine*, "Six Months Among Brigands" (September 1902), 464-471; *McClure's Magazine*, "Six Months Among Brigands" (October 1902), 562-570.

185 *Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali*, 252-253; Dobriyanov i Pandev, "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun", 129-130.

Güçlerin fiili müdahalesine yol açmak ve Osmanlı Devleti üzerinde bir baskı yaratmak başlıca gayelerdir. Bu bakımdan Maria Stone'un 3 Eylül 1901 tarihinde alıkonulup dağa kaldırılması hadisesi birçok dinamiğin birbiriyle ilişkili olduğu önemli bir örnektir.

Maria Stone'un kaçırılması, kendi içinde ciddi çelişkileri olan ve oldukça komplike ve girift bir olaydır. Yetkililer arasında yapılan yazışmaların bazen birbirini tutmaması ve tutarsız ifadelerin yer alması bu karmaşıklığı daha da derinleştirmektedir. Bulgar makamları tarafından söylem ve eylemle ilgili olayın Osmanlı sınırları içerisinde yaşandığı ve çetenin aynı sınırlar dâhilinde bulunduğu konusunda ısrar edilerek yüklenilebilecek muhtemel sorumluluk reddedilmeye çalışılmıştır. Çünkü olayın mesuliyetinin bizzat Osmanlı Devleti'ne ait olması Bulgar hükûmetine Makedonya'da bir asayişsizliğin var olduğu konusunda propaganda yapmaya imkân verecektir. Aynı zamanda hükûmet nezdinde Berlin Antlaşması'nın 23. maddesi çerçevesinde reformların hayata geçirilmesi amacıyla yeniden bir kamuoyu yaratılması sağlanabilecektir.

Öte yandan VMORO bu olayı siyasileştirerek dikkatlerin örgüte çevrilmesini sağlamıştır. ABD'yi işin içine dâhil ederek Makedonya Sorununu daha geniş bir tabana yayma hedefinin gözetildiği aşîkârdır. Bunda başarılı olduğu da söylenebilir. ABD'li yetkililerin olaya doğrudan müdahil olmaları, ABD'de ilgili konu hakkında haberlerin yapılması, Amerikalı diplomatların girişimleriyle İstanbul ve Sofya merkezli bir diplomasinin sürdürülmesi arzulan hedefe ulaşıldığının göstergeleridir. Bunların dışında Maria Stone'un özgürlüğüne kavuşmasının ardından Amerika'ya gidip orada anılarını kaleme alması Makedonya Sorununa uluslararası bir tanınırlık kazandırması noktasında VMORO'nun hanesine yazılmış bir artı olarak değerlendirilebilir.

Meseleye Osmanlı Devleti açısından bakıldığında ise kaçırılan kadınların sağ salim kurtarılabilmesi için Babalı'nın mümkün olduğunca esnek davrandığı görülebilecektir. Özellikle Makedonya'daki ciddi komitacı tehdidine rağmen alınan bazı katı tedbirlerin yumuşatıldığı olmuştur. ABD'li yetkililerle iş birliği içerisinde hareket edilerek istenen neticenin hasıl olmasına çalışılmıştır. Başta Selanik Valisi Mehmed Tevfik Paşa olmak üzere mülki ve askerî idareciler gerekli tahkikatı yapmış, bilgileri toplamış, merkezi bilgilendirmiş ve Osmanlı Devleti'nin kaçırılma hadisesinden sorumlu tutulmaması için uğraşmışlardır.

Araştırma & Yayın Etiği: Bu makale, en az iki kör hakem tarafından incelenmiş ve *iThenticate* taramasıyla intihal ve benzerlik raporu oluşturulmuştur. Makale, araştırma ve yayın etiğine uygundur.

Etik Beyanı & Çıkar Çatışması: Bu makalenin yazarı çıkar çatışması bildiriminde bulunmamış, makalenin hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik kaidelere uyulduğunu ve yararlanılan tüm çalışmalara atıf yapıldığını beyan etmiştir. Libre Açık Erişimli bu makale, [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) lisansına sahiptir.

Research & Publication Ethics: The article underwent a double-blind peer-review process involving two or more reviewers, and an *iThenticate* scan was conducted to detect potential plagiarism and similarity issues. The article was found to comply with established research and publication ethics standards.

Ethical Declaration & Conflict of Interest: The author of the article has disclosed no conflicts of interest and has affirmed that the manuscript was prepared in adherence to ethical and scientific principles and that all relevant sources were accurately cited. This is a Libre Open Access article under the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) license.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

Bulgaristan Merkez Devlet Arşivi (Tsentrallen Dırjaven Arhiv - TsDA)

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Sadâret Bulgaristan (A.MTZ.04)

2. Yayımlanmış Arşiv Kaynakları

Aferata "Mis Stoun", Spomeni, Dokumenti i Materiali. sıs. Konstantin Pandev - Maya Vaptsarova. Sofya: İzdatelstvo na Oteçestveniya Front, 1983.

Dobriyanov, Todor i Pandev, Konstantin. "Dokumenti za Plenyavaneto na Amerikanskata Misionerka Mis Stoun". İzvestiya na Dırjavnite Arhivi 33 (1977), 99-133.

Vitrešnata Makedono-Odrinska Revolyutsionna Organizatsiya (1893-1919 g.) – Dokumenti na Tsentralnite Rikvodni Organi. sıs. Ts. Bilyarski, İ. Burilkova. 1. Sofya: Dırjaven Agentsiya "Arhivi", 2007.

3. Süreli Yayınlar

İlyustratsiya İlinden. "Plenyavaneto na Mis El. Ston i g.ja Katerina Stefanova Tsilka" (Septemvri-Oktomvri 1933), 25, 28, 29.

Makedoniya. "Makedonskiy Vıpros" (18 Yanuari 1871), 2-3.

McClure's Magazine. "Six Months Among Brigands" (May 1902), 3-16.

McClure's Magazine. "Six Months Among Brigands" (June 1902), 99-109.

McClure's Magazine. "Six Months Among Brigands" (July 1902), 222-231.

McClure's Magazine. "Six Months Among Brigands" (August 1902), 291-300.

McClure's Magazine. "Six Months Among Brigands" (September 1902), 464-471.

McClure's Magazine. "Six Months Among Brigands" (October 1902), 562-570.

Mir. "Po Plenyavaneto na Mis Ston" (11 Oktomvri 1901), 1.

2. Kitap, Makale ve Tezler

Adanır, Fikret. *Makedonya Sorunu.* İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.

Aydın, Mahir. "Bulgaristan Komiserliği". *Belgeler* 17/21 (Ocak 1996), 71-120.

Aydın, Mahir. "Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması". *Osmanlı Araştırmaları* 18 (1998), 239-258.

Beydilli, Kemal. "II. Abdülhamid Devrinde Makedonya Mes'ele'si'ne Dair". *Osmanlı Araştırmaları* 9 (1989), 77-99.

- Boškovna, Nada. "The Kidnapping of Miss Stone: The Balkans in 1903 in Western Perspective". in: *Albania and the Balkans. Essays in honour of Sir Reginald Hibbert*. ed. by James Pettifer. 25-50. Cornwall: Elbow Publishing, 2013.
- Carpenter, Teresa. *The Miss Stone Affair: America's First Modern Hostage Crisis*. New York: Simon & Schuster, 2003.
- Dvijenieto Otsam Vardara i Borbata s Virhovistit, Po Spomeni na Yane Sandanski, Černopec, Sava Mihaylov, Hr. Kuslev, Iv. Anastasov Giçeto, Petir Hr. Yurukov i Nikola Puşkarov*. sıb. L. Miletiç, Materiyali za İstoriyata na Makedonskoto Osvoboditelno Dvijenie. 8. Sofya: İzdava Makedonskiyat Nauçen İnititut, Peçatnitsa P. Gluşkov, 1927.
- Feldman, Lori. "Deynostta na Amerikanskite Predstaviteli za Osvobodjavane na Misionerkata Elen Stoun". *İstoriçeski Pregled* 3 (1978), 65-79.
- Fraser, John Foster. *Sultan II. Abdülhamid Döneminde Balkanlar'da Kaos*. çev. Hamdi Akyol & Recep Yılmaz. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2022.
- Hacısalihoglu, Mehmet. *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2008.
- İrtem, Süleyman Kâni. *Osmanlı Devleti'nin Makedonya Meselesi. Balkanlar'ın Kördüğümü*. haz. Osman Selim Kocahanoğlu. İstanbul: Temel Yayınları, 1999.
- İsoy, Mümin. "Makedonya Hareketi'nde Savaşa Giden Liderlik Mücadelesi: VMORO ile VMOK Arasındaki İlişkilerin Bir Boyutu (1896-1903)". *Balkan Tarihi Araştırmaları*. ed. Dr. Öğr. Üyesi Bülent Akyay. 1 / 221-254. Edirne: Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2021.
- Karabacak, Şeyma Nur. *Dinler Tarihi Bağlamında Ellen Stone Olayı*. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Kurt, Elif Tuğçe. *II. Abdülhamid Dönemi'nde Osmanlı Devleti ve ABD Arasındaki Diplomatik İlişkiler*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Nikolov, Boris Y. *Vitreşna Makedono-Odrinska Revolyutsionna Organizatsiya, Voyvodi i Rıkovoditeli (1893-1934), Biografiçno-Bibliografski Spravoçnik*. Vtoro İzdanie. Sofya: İzdatelska Kışta "Tip-Top Pres", 2022.
- Osmanlı Avrupası'nda Bölücülük Cereyanı-Makedonya Komitacılarının Anıları*. der., çev. ve not. Mümin İsoy - Ergün Hasanoğlu. İstanbul: Selenge Yayınları, 2021.
- Reeve, Annetta Atken. *The Diplomatic Involvement of the United States in the Macedonia Question from 1900 to 1903: The Kidnapping of Ellen Maria Stone*. Texas: Texas Tech University, Master's Thesis, 1972.
- Saatçi, Meltem Begüm. "XIX. Yüzyıl Sonunda Makedonya Sorunu ve Makedonya'da Kurulan Örgütler". *Yeni Türkiye, Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı-3* 68 (Mart-Haziran 2015), 2929-2940.
- Silyanov, Hristo. *Osvoboditelnite Borbi na Makedoniya*. Tom 1. Sofya: İzdatelstvo Nauka i İzkustvo, 1983.
- Taşev, Taşo V. *Ministrite na Bulgariya 1879-1999*. Sofya: Akademiçno İzdatelstvo Prof. Marin Drinov, 1999.
- Tokay, Gül. *Makedonya Sorunu, Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*. İstanbul: AFA Yayınları, 1995.

EKLER

Resim 1: Ellen Maria Stone'un Kaçırılmasını Planlayanlar: Sava Mihaylov, Yane Sandanski, Kristyo Asenov, Hristo Çernopee (Soldan Sağa)

Kaynak: TsDA, 1957K, op. 1, a.e. 34, l. 1.

Resim 2: Ellen Maria Stone

Kaynak:
McClure's Magazine
(May 1902), 5.

Resim 3: Katerina Tsilka

Kaynak:
McClure's Magazine
(May 1902), 4.